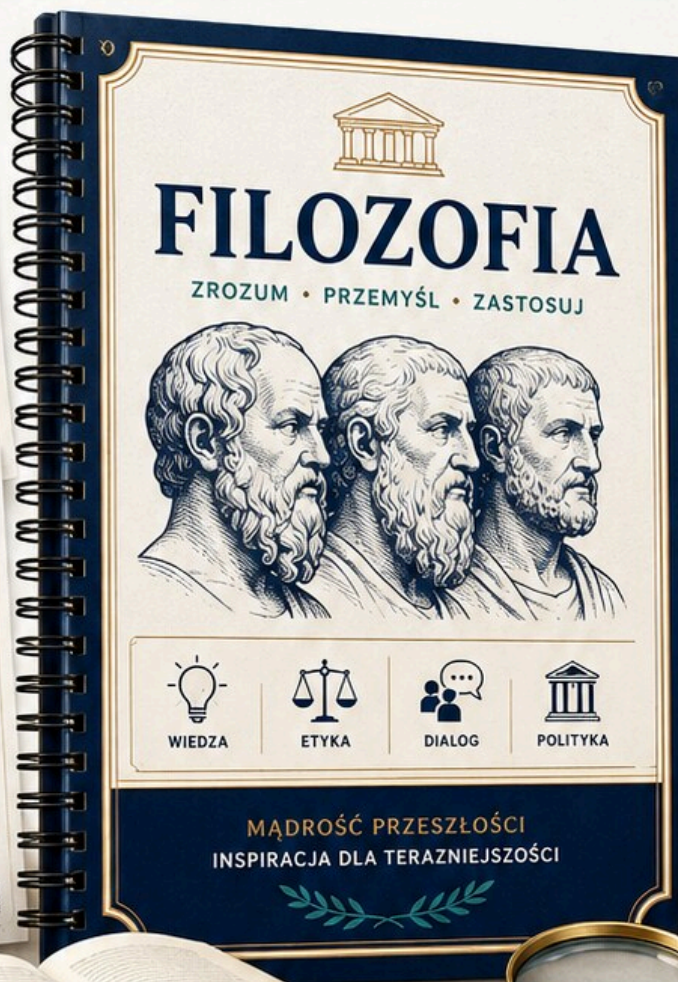
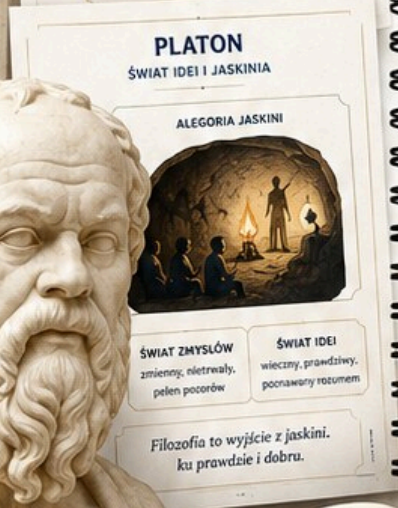
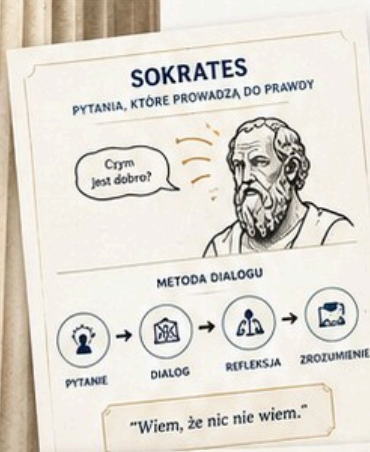

+80 WIZUALNYCH STRON Z FILOZOFII

Sokrates, Platon, Arystoteles, wiedza, etyka, polityka i filozofia współczesna –
gotowe do druku i zastosowania

✓ 40 stron wyjaśniających + 40 stron z praktycznymi ćwiczeniami

Prawa autorskie i zasady korzystania

Niniejszy materiał został przygotowany jako pomoc dydaktyczna do nauki, powtórek i prowadzenia zajęć z filozofii. Może być wykorzystywany przez nauczycieli, edukatorów i osoby uczące się do celów edukacyjnych, zgodnie z przeznaczeniem materiału.

Zabrania się odsprzedaży, kopiowania całości materiału w celach komercyjnych, udostępniania pliku osobom trzecim oraz publikowania go jako własnego opracowania.

**Materiał edukacyjny —
gotowy do druku i zastosowania.**

Ochrona własności intelektualnej

© Wszelkie prawa zastrzeżone.
Korzystaj odpowiedzialnie.

SPIS TREŚCI

10 uporządkowanych bloków + 40 praktycznych ćwiczeń

01. Czym jest filozofia?

02. Presokratycy i narodziny filozofii

03. Sokrates i metoda sokratejska

04. Platon: idee, wiedza i jaskinia

05. Arystoteles: doświadczenie, przyczyny i cnota

06. Filozofia średniowieczna: wiara, rozum i Bóg

07. Filozofia nowożytna: Descartes, Hume i poznanie

08. Etyka: decyzje, wartości i odpowiedzialność

09. Polityka: władza, społeczeństwo i wolność

10. Filozofia współczesna: władza, normalizacja i pytania dzisiejsze

11. Ćwiczenia praktyczne, analiza tekstów i zadania do lekcji

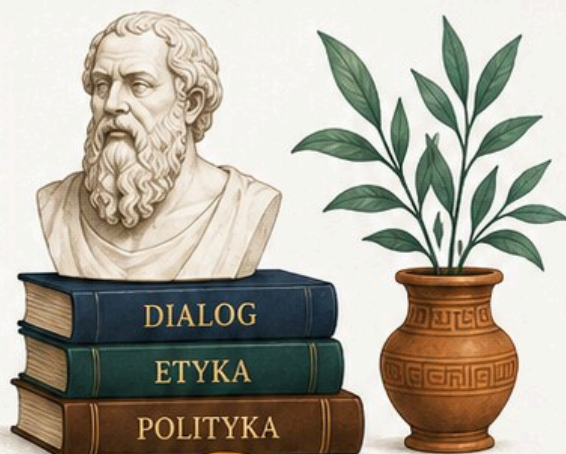
JAK KORZYSTAĆ Z TEGO MATERIAŁU?

Filozofia staje się łatwiejsza, gdy widzisz jej strukturę.

Ten materiał został stworzony po to, aby pomóc Ci uczyć filozofii w sposób bardziej jasny, wizualny i uporządkowany. Zamiast zaczynać od długich definicji, każda strona prowadzi przez jedno główne pojęcie, pokazuje jego sens, najważniejsze pytania oraz przykłady bliskie rzeczywistości ucznia. Możesz korzystać z tych stron jako pomocy do lekcji, materiału do powtórki, wprowadzenia do dyskusji albo punktu wyjścia do ćwiczeń.

NAJLEPSZY SPOSÓB UŻYCIA:

1. Najpierw zobacz główną ideę.
2. Potem omów przykład.
3. Na końcu zadaj pytanie uczniom.

pojęcie

przykład

pytanie

dyskusja

Filozofia to **trening myślenia**, nie tylko zapamiętywania.

Im częściej łączysz pojęcia z przykładami i pytaniami, tym głębiej **rozumiesz świat i siebie**.

MODUŁ 01

CZYM JEST FILOZOFIA?

Pytania, zdziwienie i poszukiwanie mądrości

Filozofia zaczyna się tam,
gdzie człowiek nie zadowala się
prostą odpowiedzią i pyta: **dlaczego?**

CO TO JEST FILOZOFIA?

Nie tylko wiedza, ale sposób zadawania pytań

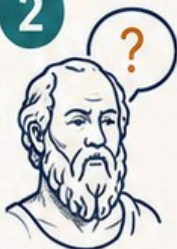
1

DEFINICJA PROSTA

Filozofia to umiowanie mądrości. Oznacza próbę zrozumienia świata, człowieka, dobra, prawdy, wiedzy i sensu życia.

2

CO ROBI FILOZOF?

Filozof pyta, analizuje, porównuje, szuka racji i sprawdza, czy dane przekonanie ma dobre uzasadnienie.

3

WAŻNA RÓŻNICA

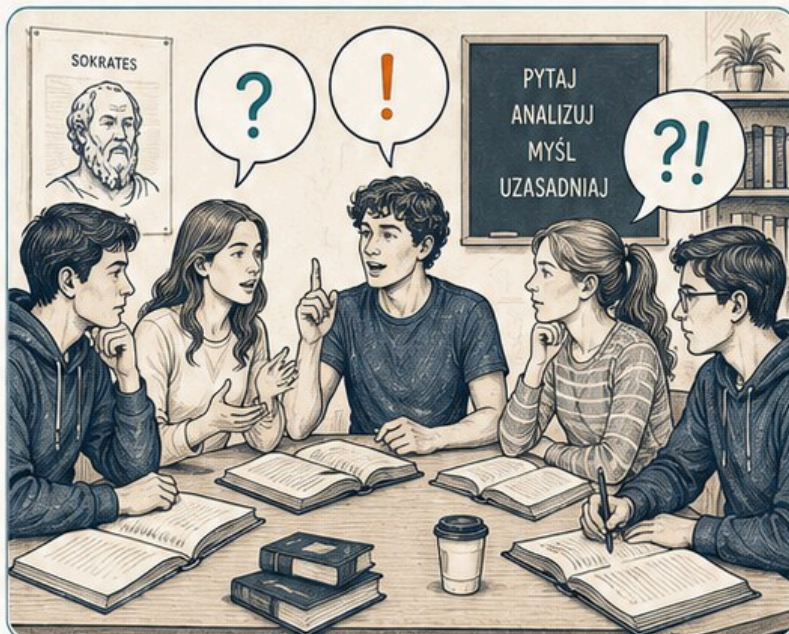
Opinia mówi: "tak mi się wydaje". Filozofia pyta: "dlaczego tak uważasz?"

4

PRZYKŁAD Z ŻYCIA

Uczeń mówi: "To jest sprawiedliwe". Filozofia pyta: "Co znaczy sprawiedliwość? Czy każdy rozumie ją tak samo?"

Filozofia nie polega na komplikowaniu prostych rzeczy. Polega na dokładnym myśleniu o tym, co naprawdę ważne.

PYTANIA FILOZOFICZNE

Pytania, które prowadzą do głębszego myślenia

Pytanie filozoficzne nie zawsze ma jedną prostą odpowiedź. Często wymaga zastanowienia, argumentów i porównania różnych stanowisk.

Co mogę wiedzieć?

Jak powinienem postępować?

Czym jest sprawiedliwość?

Czy człowiek jest wolny?

Co to znaczy żyć dobrze?

Zwykłe pytanie x pytanie filozoficzne

Zwykłe pytanie:

Która jest godzina?

Pytanie filozoficzne:

Czym jest czas?

Zwykłe pytanie:

Kto ustanowił to prawo?

Pytanie filozoficzne:

Co sprawia, że prawo jest sprawiedliwe?

Zwykłe pytanie:

Czy zdałem egzamin?

Pytanie filozoficzne:

Czym jest wiedza?

ZADANIE DLA CIEBIE

Zaznacz pytanie, które jest najbardziej filozoficzne, i wyjaśnij dlaczego.

OPINIA, WIEDZA I ARGUMENT

• Nie każda odpowiedź ma taką samą wartość •

OPINIA

Opinia

Opinia to przekonanie, które ktoś posiada, ale które może nie mieć wystarczającego uzasadnienia.

Przykład:
"Moim zdaniem to jest dobre."

WIEDZA

Wiedza

Wiedza wymaga lepszego uzasadnienia, sprawdzenia i związku z prawdą.

Przykład:
"Wiem to, ponieważ mam powody, dowody lub poprawne rozumowanie."

ARGUMENT

Argument

Argument to uporządkowane uzasadnienie danego stanowiska.

Struktura wizualna:

Silne przekonanie nie jest jeszcze wiedzą.
Powtarzana opinia nie staje się automatycznie prawdą.

Co myślę?

Dlaczego tak myślę?

Czy mam dobre uzasadnienie?

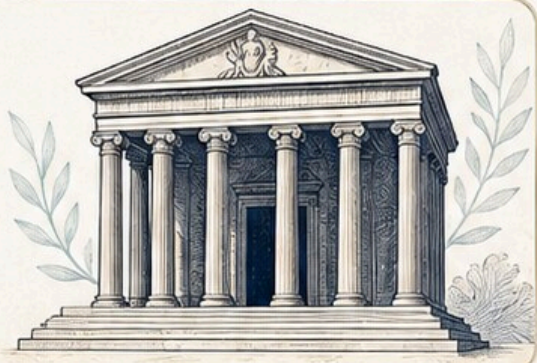
Uczeń A:

To jest prawda,
bo wszyscy tak mówią.

Uczeń B:

Czy to jest argument,
czy tylko popularna opinia?

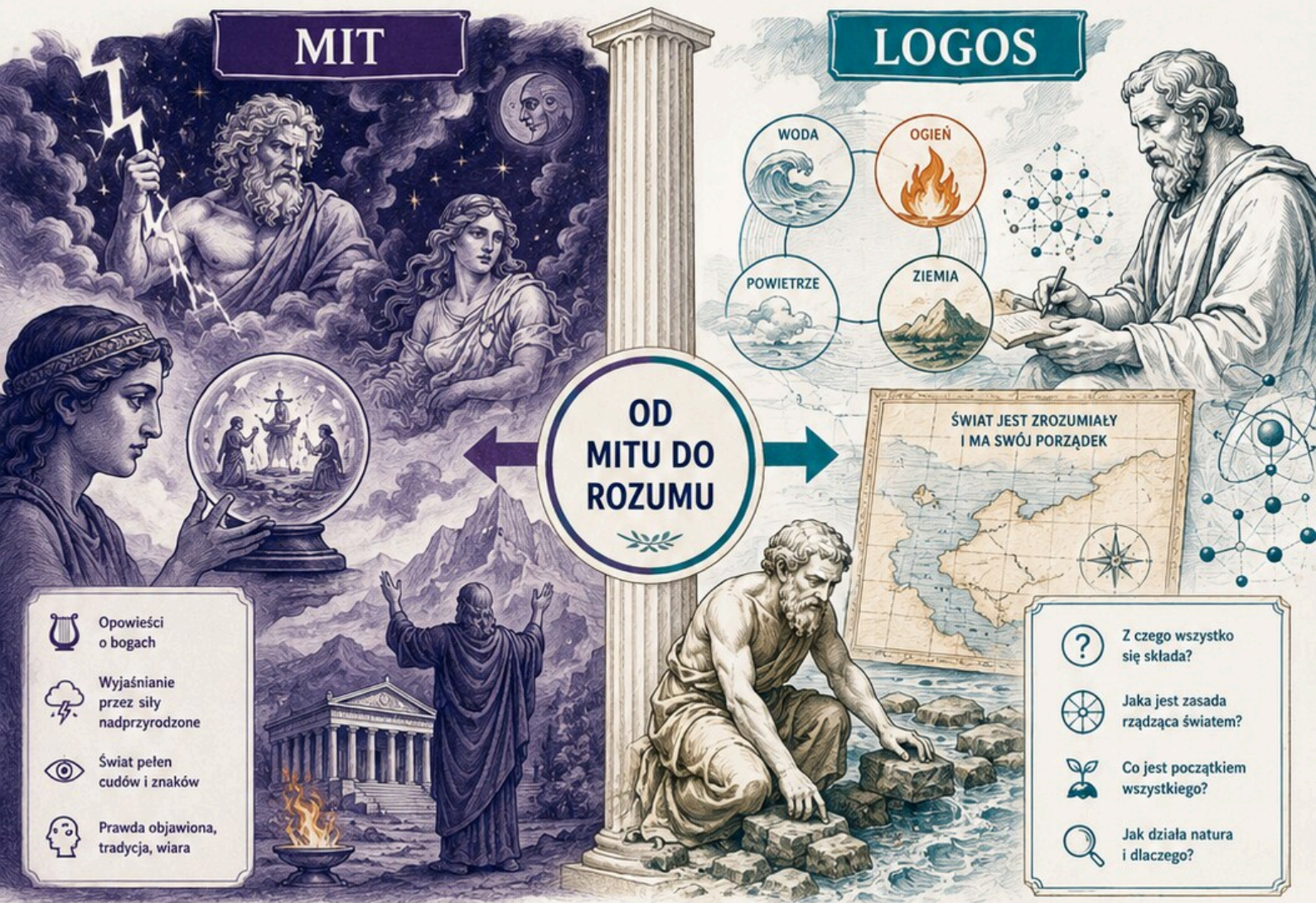

MODUŁ 02

PRESOKRATYCY I NARODZINY FILOZOFII

— Od mitu do rozumowego wyjaśniania świata —

Pierwsi filozofowie pytali, z czego powstał świat
i jaki porządek ukrywa się za zmiennością rzeczy.

Opowieści
o bogach

Wyjaśnianie
przez siły
nadprzyrodzone

Świat pełen
cudów i znaków

Prawda objawiona,
tradycja, wiara

Z czego wszystko
się składa?

Jaka jest zasada
rządzająca światem?

Co jest początkiem
wszystkiego?

Jak działa natura
i dlaczego?

MIT I LOGOS

Dwa sposoby wyjaśniania rzeczywistości

1

MIT

Mit wyjaśnia świat przez opowieści o bogach, bohaterach i siłach nadnaturalnych. Pomagał ludziom rozumieć pochodzenie świata, sens zdarzeń i miejsce człowieka.

2

LOGOS

Logos oznacza rozumne wyjaśnianie rzeczywistości. Filozof szuka przyczyn, zasad i porządku, które można badać i omawiać za pomocą argumentów.

3

RÓŻNICA NAJWAŻNIEJSZA

Mit opowiada.
Logos uzasadnia.

MIT

opowieść

tradycja

bogowie i symbole

wyjaśnienie przez narrację

od opowieści →
do argumentu

LOGOS

argument

obserwacja

natura i zasady

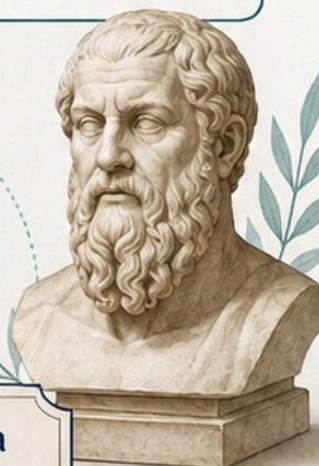

wyjaśnienie przez rozum

Dlaczego?

Jak to
uzasadnić?

Narodziny filozofii to moment, w którym człowiek zaczyna pytać o świat w sposób **uporządkowany i racjonalny**.

ARCHÉ – POCZĄTEK WSZYSTKIEGO

Pierwsi filozofowie szukali jednej zasady wyjaśniającej świat

1 Co oznacza arché?

Arché to początek, zasada lub fundament, z którego wszystko pochodzi albo dzięki któremu wszystko można wyjaśnić.

2 Główne pytanie presokratyków:

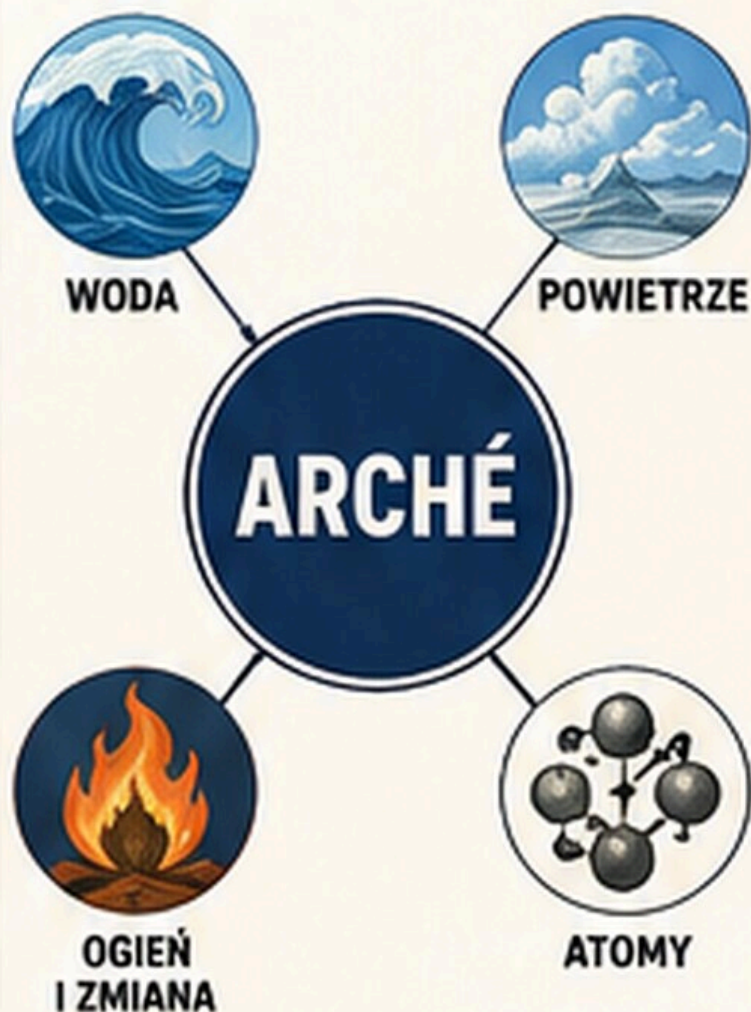
- Z czego powstał świat?
- Co jest podstawą wszystkich rzeczy?
- Czy za zmiennością istnieje jakiś porządek?

2 Przykłady odpowiedzi:

- Tales: woda
- Anaksymenes: powietrze
- Heraklit: ogień i zmiana
- Demokryt: atomy

4 Najważniejsza idea:

Presokratycy nie tylko opowiadali o świecie. Próbowali go wyjaśnić przez zasadę, którą można rozważać rozumowo.

PRZYKŁAD DYDAKTYCZNY

Jeśli wszystko się zmienia, filozof pyta: czy istnieje coś stałego, co pozwala tę zmianę zrozumieć?

HERAKLIT, PARMENIDES I DEMOKRYT

Zmiana, stałość i atomy

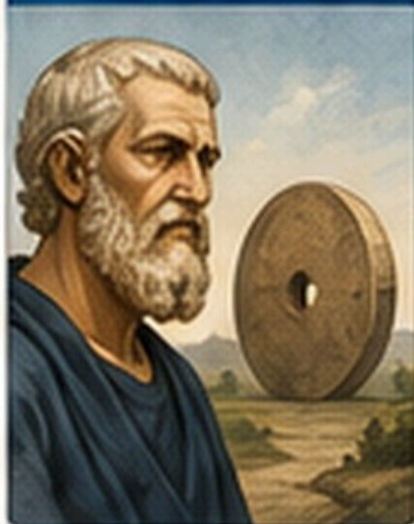
HERAKLIT

Rzeczywistość jest dynamiczna. Świat jest pełen zmiany, napięcia i przeciwieństw.

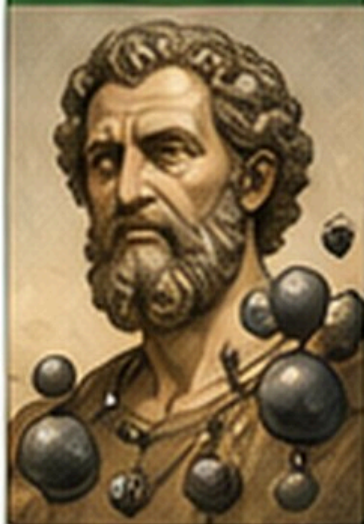
Nie wchodzimy dwa razy do tej samej rzeki.

PARMENIDES

Prawdziwy byt nie może powstawać ani znikać. Zmiana może być myląca, a rozum prowadzi do tego, co stałe.

DEMOKRYT

Świat składa się z atomów i pustki. Różne rzeczy powstają przez różne układy najmniejszych cząstek.

PORÓWNANIE TRZECH PODEJŚĆ

HERAKLIT	PARMENIDES	DEMOKRYT
akcent na zmianę	akcent na stałość	akcent na strukturę
świat jako proces	byt jako niezmienny	atomy jako elementy rzeczy

PYTANIE DO DYSKUSJI:

Czy świat jest przede wszystkim zmienny, stały, czy zbudowany z małych elementów?

SOKRATES I METODA SOKRATEJSKA

Filozofia jako rozmowa, pytanie i troska o duszę

Sokrates nie zostawił systemu w formie książki. Zostawił sposób myślenia: pytać, badać i nie przyjmować odpowiedzi bez namysłu.

SŁOWA KLUCZOWE

dialog

pytanie

cnota

dusza

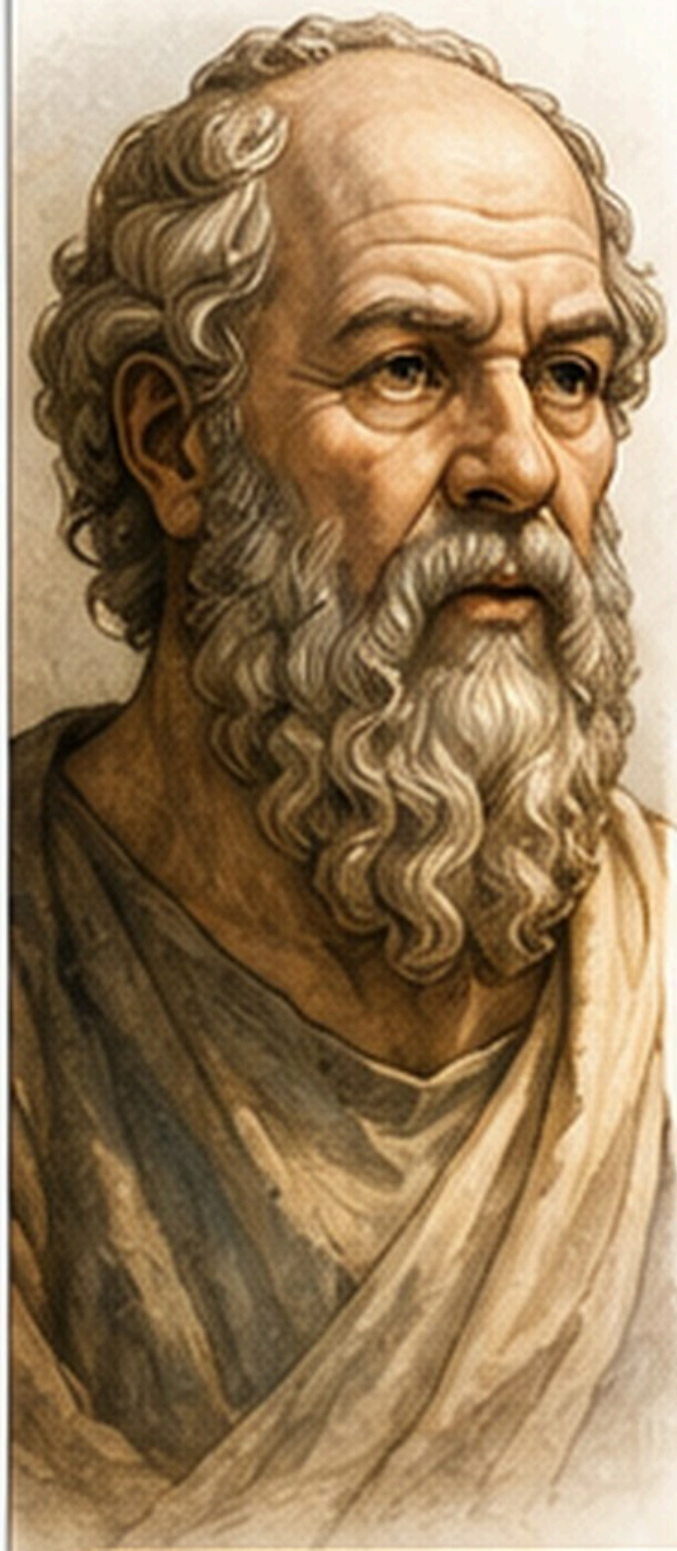
prawda

egzaminowanie
życia

KIM BYŁ SOKRATES?

Filozof, który uczył przez pytania

1 Najważniejsze informacje:

- Sokrates żył w Atenach w V wieku
- przed Chrystusem.
- Nie pisał księtek filozoficznych.
- Znamy go głównie dzięki uczniom,
- zwłaszcza Platonowi.

2 Co go interesowało?

Nie pytał głównie o to, z czego
zbudowany jest świat.
Pytał, jak człowiek powinien żyć.

3 Główne tematy Sokratesa:

4 Dlaczego był ważny?

Pokazał, że filozofia może być rozmową,
która zmienia sposób życia. Nie chodzi
tylko o odpowiedź, ale o uczciwe
szukanie prawdy.

“

**Dla Sokratesa życie bez refleksji
nie było życiem naprawdę świadomym.**

METODA SOKRATEJSKA

Jak pytania pomagają odkryć ukryte założenia?

Metoda sokratejska polega na prowadzeniu rozmowy przez pytania. Celem nie jest ośmieszenie rozmówcy, ale sprawdzenie, czy jego przekonania są spójne i dobrze uzasadnione.

1 TEZA

Ktoś wypowiada przesłanie.
Przykład:
Sprawiedliwość to oddawanie każdemu tego, co mu się należy.

2 PYTANIE

Sokrates pyta o znaczenie i konsekwencje.
Przykład:
Czy zawsze należy oddać komuś jego własność?

3 PRZYKŁAD TRUDNY

Pojawia się sytuacja, która testuje tezę.

4 SPRIĘCZNOŚĆ

Rozmówca zauważa, że odpowiedź nie działa we wszystkich przypadkach.

5 LEPSZE ROZUMIENIE

Rozpoczyna się nowo, głębsze poszukiwanie.

ALERTA DYDAKTYCZNA

Dobre pytanie nie niszczy rozmowy.
Dobre pytanie pomaga myśleć dokładniej.

“WIEM, ŻE NIC NIE WIEM”

Mądrość zaczyna się od świadomości własnej niewiedzy

Czy naprawdę
wiem, co mówię?

1 Co oznacza to zdanie?

Sokrates nie twierdził, że nie wie absolutnie nic. Chodziło o to, że nie udaje wiedzy tam, gdzie jej nie posiada.

2 Falszywa wiedza:

Człowiek może być przekonany, że rozumie sprawiedliwość, dobro albo odwagę, ale po kilku pytaniach odkrywa, że jego odpowiedź jest niejasna.

3 Prawdziwy początek filozofii:

Nie wiem jeszcze wystarczająco. Dlatego pytam. Dlatego szukam. Dlatego uczę się myśleć lepiej.

4 Aplikacja dla ucznia:

Na lekcji filozofii nie musisz od razu znać idealnej odpowiedzi. Ważniejsze jest, aby umieć uciecwie pytać, słuchać i uzasadniać.

pokora

pytanie

refleksja

prawda

“ Sokrates uczy, że największym wrogiem myślenia nie jest niewiedza, ale udawanie wiedzy.

PLATON: IDEE, WIEDZA I JASKINIA

Od opinii do prawdziwego poznania

SŁOWA KLUCZOWE

idee

świat
zmysłów

prawda

poznanie

jaskinia

dobro

Dlaczego Platon odróżniał poopy od prawdziwej rzeczywistości?

ŚWIAT IDEI — to, co stałe, ogólne i doskonałe

idea
piękna

idea
sprawiedliwości

idea
dobra

idea
równości

ROZUM

prowadzi nas ku temu,
co ogólne i trwałe.

ŚWIAT ZMYŚLÓW — to, co zmienne, widzialne i mylące

piękne rzeczy

sprawiedliwe
decyzje

różne przedmioty
zmieniające się

opinie
zmieniające się

rzeczy
widzialne

pytanie

rozum

idee

ALEGORIA JASKINI

Droga od cienia do prawdy

1 CIEŃ 	2 UWOLNIENIE 	3 ŚWIATŁO 	4 POWRÓT
Ludzie są przytłuceni i widzą tylko cienie na ścianie. Są cienie za całą rzeczywistość, porzucił ten świat niczego innego.	Jeden z więźniów zostaje uwolniony. Nie puścił łańcucha, a przed wybiegając się trudna do przyjęcia.	Po czasie człowiek zaczyna widzieć rzeczy takimi, jakie są naprawdę. Światło symbolizuje prawdę, prędkość i dobro.	Wracając do innych, aby im pomóc. Jednak ci, którzy mają tylko cienie, mogą nie chcieć mu wierzyć.

**Edukacja nie polega tylko na dodaniu informacji.
Polega na odwróceniu duszy ku prawdzie.**

PYTANIE DO DYSKUSJI:

Jakie "cienie" mogą dziś wpływać na sposób, w jaki ludzie rozumieją świat?

OPINIA I WIEDZA U PLATONA

Dlaczego nie każde przekonanie jest poznaniem?

1 Opinia:

Opinia dotyczy często tego, co znikome, widzialne i niepewne. Może być prawdziwa lub fałszywa, ale sama w sobie nie daje pełnego zrozumienia.

2 Wiedza:

Wiedza wymaga rozumu, uzasadnienia i skierowania ku temu, co trwałe. Dla Platona prawdziwe poznanie wiąże się z ideami.

3 Przykład:

Matosz zbaczyć wiele sprzecznych cyndaw. Ale filozof pyta: czy jest sama sprzeczność?

4 Droga ucznia:

widzę przykład

mam opinię

zadaję pytanie

szukam uzasadnienia

rozumiem pojęcie

**PRAWDA
DOBRO
IDEA**

OPINIA
krótka droga

CIEŃ
niepewność

PORÓWNANIE

OPINIA	WIEDZA
często oparta na pozorach	oparta na rozumie
zmienna	bardziej trwała
może być niepewna	wymaga uzasadnienia
dotyczy przykładów	prowadzi do idei

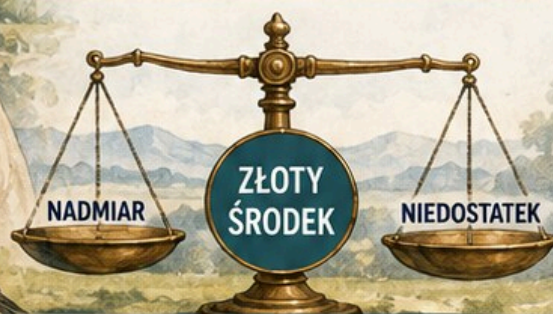
Platon pokazuje, że filozofia jest drogą od tego, co tylko się wydaje, do tego, co można naprawdę zrozumieć.

ARYSTOTELES:

DOŚWIADCZENIE, PRZYCZYNY I CNOTA

Obserwować, porządkować i wyjaśniać rzeczywistość

Arystoteles uczy, że filozofia zaczyna się od zdziwienia, ale rozwija się przez uważną obserwację, klasyfikację i szukanie przyczyn.

SŁOWA KLUCZOWE

doświadczenie

przyczyna

forma

cel

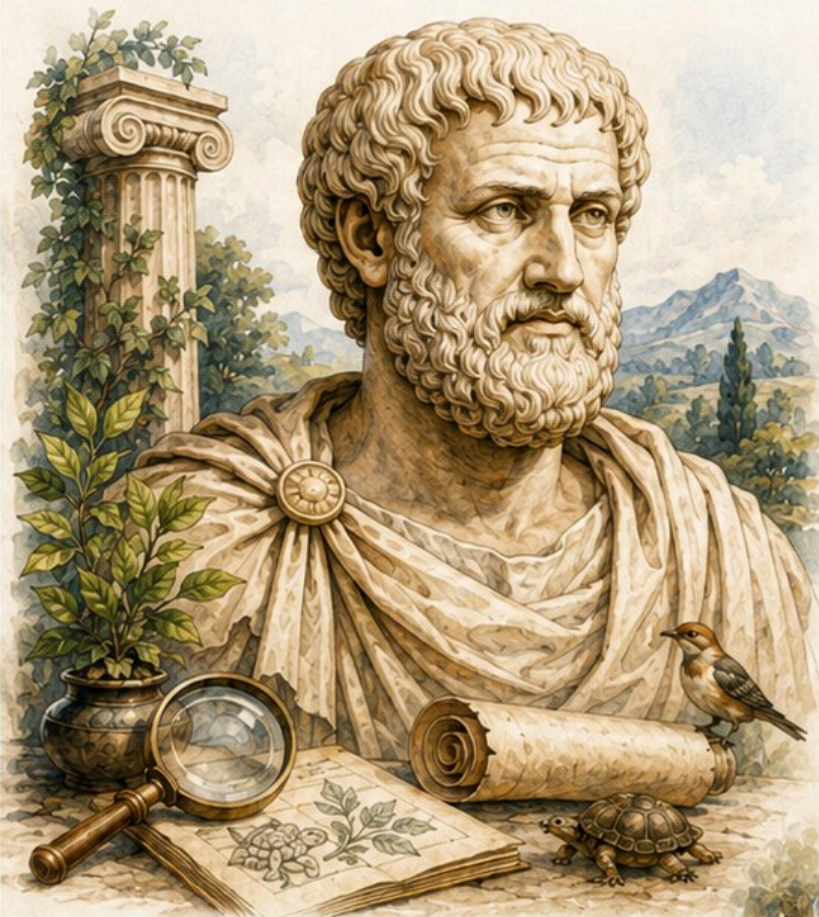
cnota

złoty środek

KIM BYŁ ARYSTOTELES?

Filozof doświadczenia, przyczyn i uporządkowanego myślenia

NAJWAŻNIEJSZE INFORMACJE:

Arystoteles był uczniem Platona, ale rozwinął własny sposób filozofowania. Zamiast zaczynać od oddzielnego świata idei, badał rzeczy konkretne: rośliny, zwierzęta, człowieka, państwo, działanie i poznanie.

JAK MYŚLAŁ ARYSTOTELES?

- Obserwuj rzeczywistość.
- Rozróżniaj pojęcia.
- Szukaj przyczyn.
- Zobacz cel działania.
- Uporządkuj wiedzę.

GŁÓWNE OBSZARY:

logika • natura • poznanie • etyka • polityka • metafizyka

RÓŻNICA WZGLĘDEM PLATONA:

Platon mocniej akcentuje świat idei. Arystoteles mocniej akcentuje badanie rzeczy konkretnych i ich wewnętrznej struktury.

PLATON

idee, wzorce,
świat inteligibilny

ARYSTOTELES

rzeczy konkretne,
przyczyny, cel

LOGIKA

analiza i poprawne
wnioskowanie

BIOLOGIA / NATURA

badanie świata
przyrody

ETYKA

dobre działanie
i charakter

POLITYKA

organizacja wspólnoty
i prawa

METAFIZYKA

to, co pierwsze
i ostateczne

Dla Arystotelesa wiedza rośnie, gdy umysł porządkuje doświadczenie.

CZTERY PRZYCZYNY

Jak Arystoteles wyjaśniał,
czym coś jest i dlaczego istnieje?

Aby naprawdę zrozumieć daną rzecz, nie wystarczy zapytać:
kto ją zrobił? Arystoteles proponuje cztery pytania wyjaśniające.

1 PRZYCZYNA MATERIALNA

Z czego coś jest zrobione?

Przykład:
Posąg jest z marmuru.

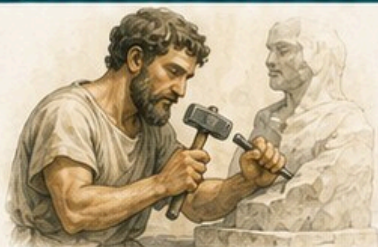
2 PRZYCZYNA FORMALNA

Jaki ma kształt, strukturę
lub istotę?

Przykład:
Posąg ma formę człowieka.

3 PRZYCZYNA SPRAWCZA

Kto lub co to wytworzyło?

Przykład:
Rzeźbiarz wykonał posąg.

4 PRZYCZYNA CELOWA

Po co coś istnieje lub
czemu służy?

Przykład:
Posąg ma upamiętniać osobę
albo ozdabiać miejsce.

ZAPAMIĘTAJ!

MATERIA
— z czego?

FORMA
— czym jest?

SPRAWCA
— dzięki czemu
powstało?

CEL
— po co?

Spróbuj wyjaśnić telefon, krzesło albo szkołę
za pomocą czterech przyczyn.

CNOTA I ZŁOTY ŚRODEK

Dobre życie wymaga ćwiczenia charakteru

1 CO TO JEST CNOTA?

Cnota to trwała dyspozycja do dobrego działania. Nie jest jednorazowym gestem, ale sposobem ukształtowania charakteru.

2 JAK POWSTAJE CNOTA?

- Przez ćwiczenie.
- Przez dobre wybory.
- Przez powtarzanie właściwych działań.
- Przez uczenie się rozumnego umiaru.

3 ZŁOTY ŚRODEK:

Cnota często znajduje się między dwoma skrajnościami: brakiem i nadmiarem.

TCHÓRZOSTWO

ODWAGA

BRAWURA

brak odwagi

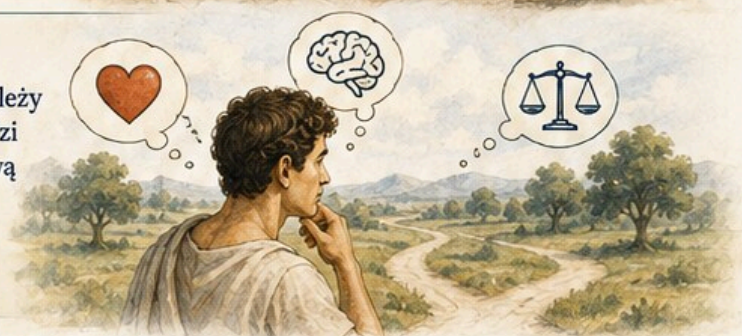
cnota

nadmiar ryzyka

4 ROZTROPNOŚĆ:

Roztropność pomaga rozpoznać, co należy zrobić w konkretnej sytuacji. Nie chodzi o matematyczny środek, ale o właściwą decyzję w realnym życiu.

TRZY FILARY DOBREGO ŻYCIA

SERCE

chcieć dobra

ROZUM

wiedzieć, co dobre

CNOTA

działać dobrze

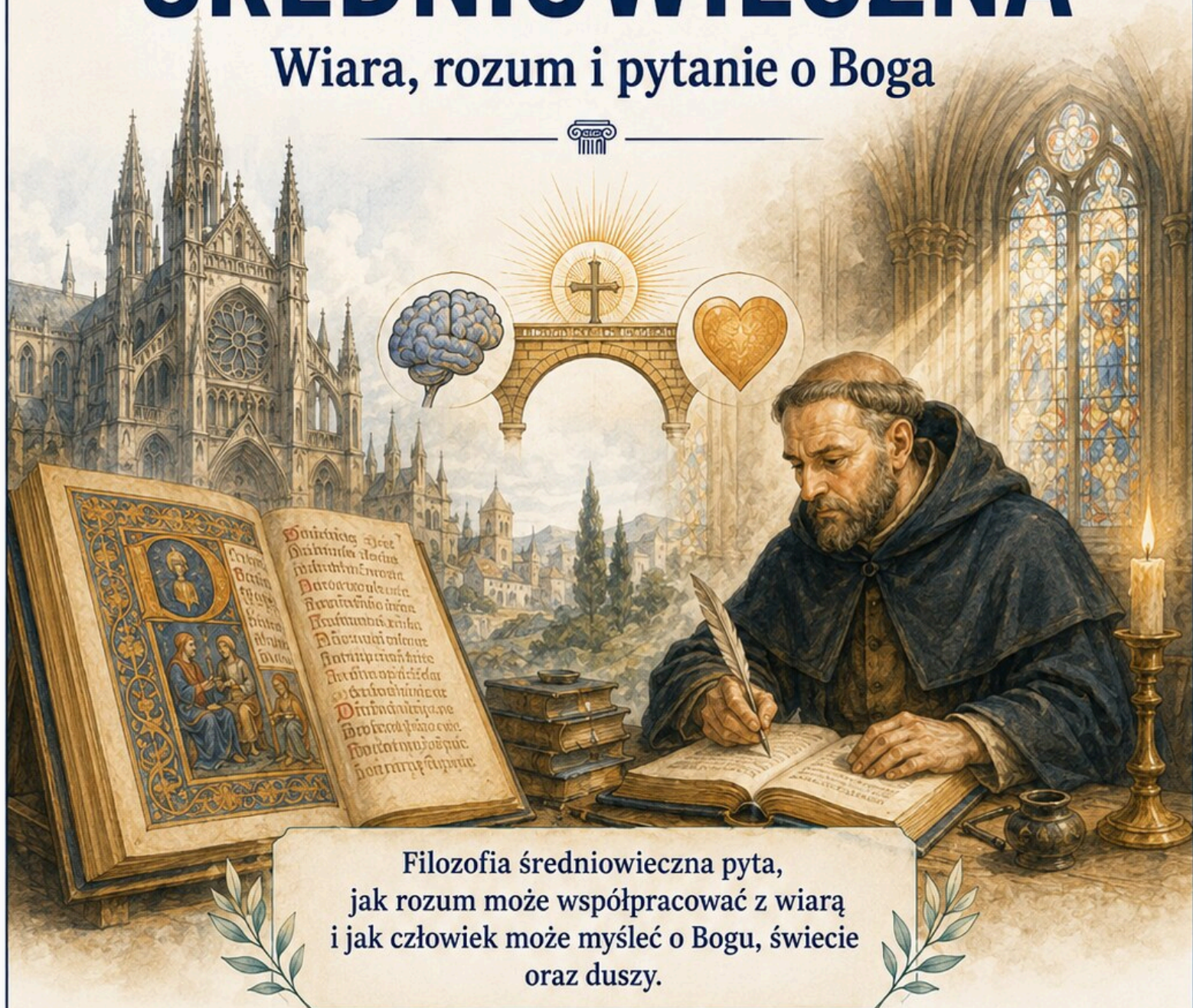

Dla Arystotelesa człowiek staje się dobry przez dobre działania, a nie tylko przez mówienie o dobru.

FILOZOFIA ŚREDNIOWIECZNA

Wiara, rozum i pytanie o Boga

Filozofia średniowieczna pyta,
jak rozum może współpracować z wiarą
i jak człowiek może myśleć o Bogu, świecie
oraz duszy.

SŁOWA KLUCZOWE

wiara

rozum

Bóg

dusza

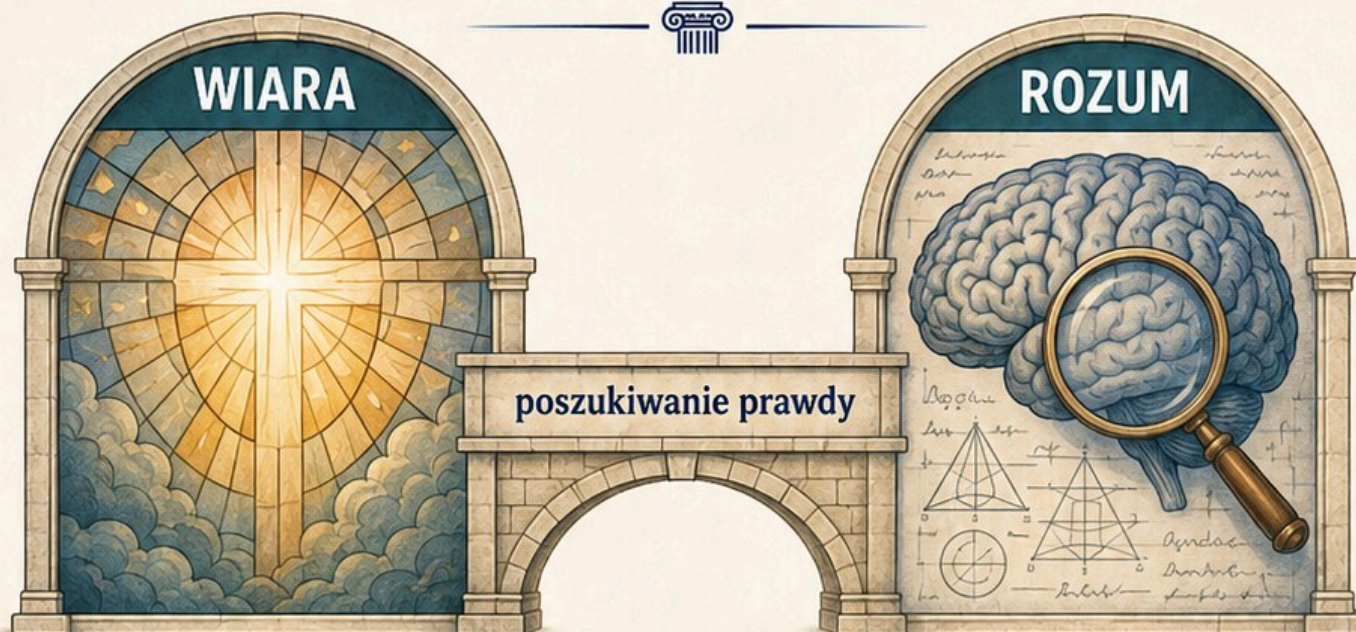
stworzenie

prawda

WIARA I ROZUM

Czy można wierzyć i jednocześnie myśleć racjonalnie?

1. WIARA:

Wiara oznacza zaufanie prawdzie objawionej przez Boga. Nie jest tylko emocją, ale aktem uznania czegoś za prawdziwe.

2. ROZUM:

Rozum bada, pyta, porządkuje pojęcia i szuka argumentów. Pomaga odróżniać dobre wyjaśnienia od słabych.

3. RELACJA:

Wiara nie musi niszczyć rozumu. Rozum nie musi niszczyć wiary. W tradycji średniowiecznej często szukano harmonii między nimi.

4. PRZYKŁAD PYTANIA:

- Czy istnienie Boga można rozważać rozumowo?
- Czy dusza jest czymś więcej niż ciało?
- Czy świat ma początek i cel?

Wiara bez rozumu może stać się ślepym przyjęciem.
Rozum bez pokory może zamknąć się na pytania o sens ostateczny.

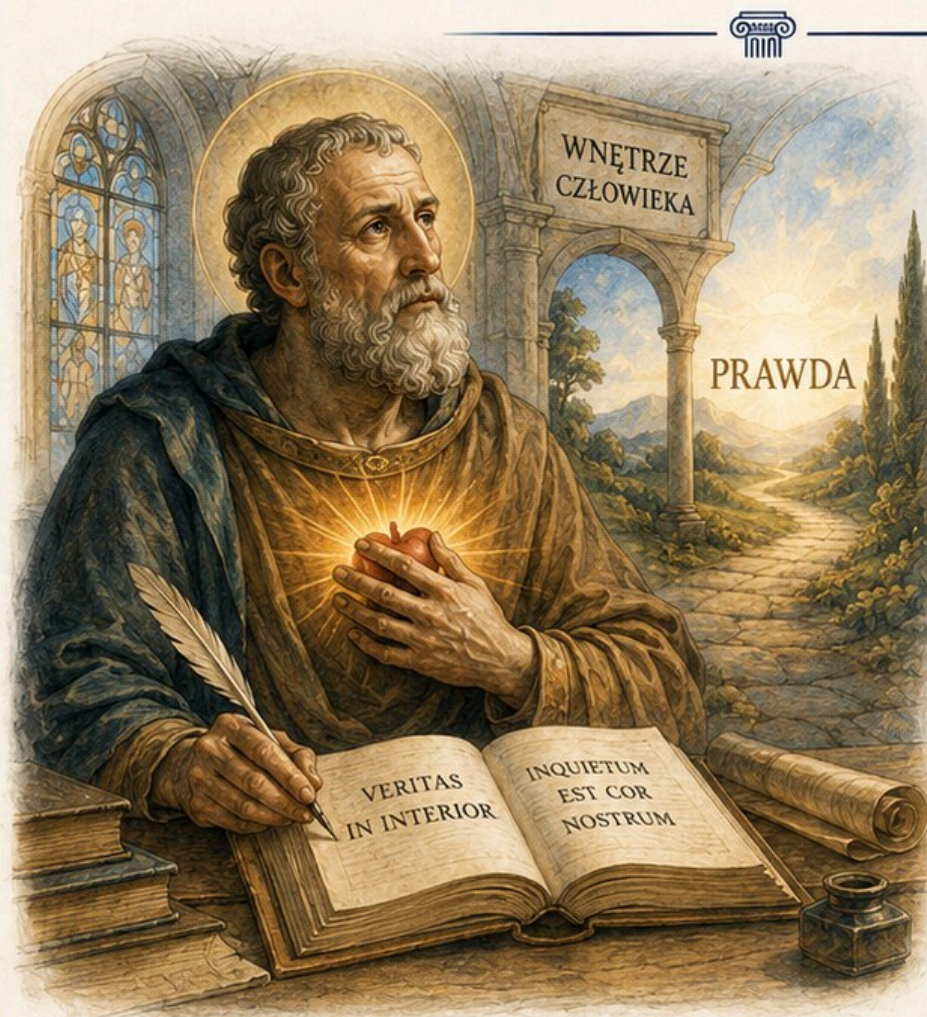

Dla wielu myślicieli średniowiecznych
prawda nie może być sprzeczna z prawdą.

ŚWIĘTY AUGUSTYN

PRAWDA, WNĘTRZE CZŁOWIEKA I PRAGNIENIE BOGA

1. GŁÓWNA INTUICJA:

Augustyn pokazuje, że człowiek nie szuka prawdy tylko na zewnątrz. Ważna droga prowadzi przez wewnątrz: sumienie, pamięć, pragnienie i pytanie o sens.

2. CZŁOWIEK WEWNĘTRZNY:

Człowiek może badać swoje myśli, wybory, miłość i niepokój serca. Filozofia staje się wtedy także drogą poznania siebie.

3. PRAWDA:

Prawda nie jest jedynie opinią. Dla Augustyna prawda przekracza zmienne przekonania człowieka i prowadzi ku Bogu.

4. PRAGNIENIE:

Człowiek pragnie szczęścia, dobra i sensu. To pragnienie może prowadzić do pytania o ostateczne źródło dobra.

MAPA DROGI WEWNĘTRZNEJ

WNĘTRZE
CZŁOWIEKA

PYTANIE

PRAWDA

BÓG

PAMIĘĆ

WYBÓR

MIŁOŚĆ

SENS

Augustyn uczy, że filozofia nie dotyczy tylko świata zewnętrznego, ale także głębi ludzkiego serca.

ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU

Rozum, istnienie i pytanie o pierwszą przyczynę

1. KIM BYŁ TOMASZ?

Tomasz z Akwinu był jednym z najważniejszych filozofów i teologów średniowiecza. Łączył myśl Arystotelesa z refleksją chrześcijańską.

2. WIARA I ROZUM

Rozum może badać świat, przyczyny i podstawowe pytania o istnienie. Wiara prowadzi do prawd objawionych, które przekraczają możliwości samego rozumu.

3. PYTANIE O BOGA

Tomasz pyta, czy z istnienia świata można rozumowo dojść do pierwszej przyczyny. Nie chodzi o prostą emocję, ale o uporządkowane rozumowanie.

4. WAŻNE POJĘCIA

byt • istnienie • przyczyna • cel • stworzenie • Bóg

świat

zmiana

przyczyny

pierwsza przyczyna

ROZUM PYTA:
dlaczego coś istnieje?

METAFIZYKA PYTA:
co znaczy istnieć?

TEOLOGIA PYTA:
kim jest Bóg?

Tomasz pokazuje, że pytania o Boga mogą być prowadzone z porządkiem, precyzją i szacunkiem dla rozumu.

FILOZOFIA NOWOŻYTNA

Descartes, Hume i pytanie: skąd wiemy?

Filozofia nowożytna pyta, na czym możemy oprzeć pewność i czy nasze poznanie pochodzi bardziej z rozumu, czy z doświadczenia.

DESCARTES

Pewność przez rozum
i jasność idei.

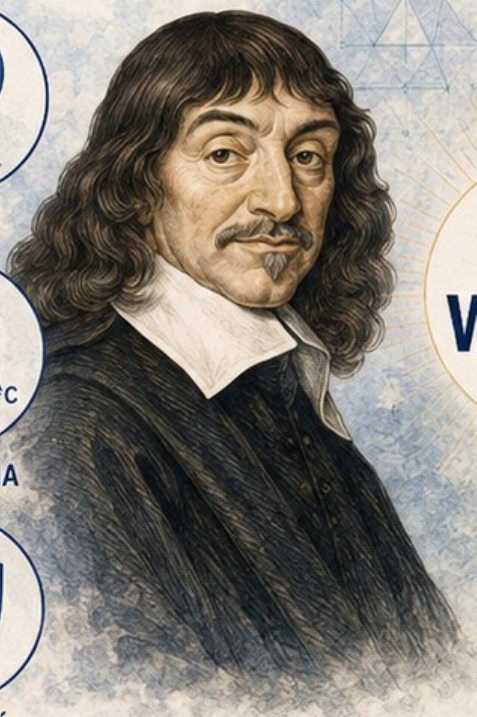
ROZUM

GEOMETRIA

PEWNOŚĆ

SKĄD
WIEMY?

HUME

Poznanie przez doświadczenie
i obserwację świata.

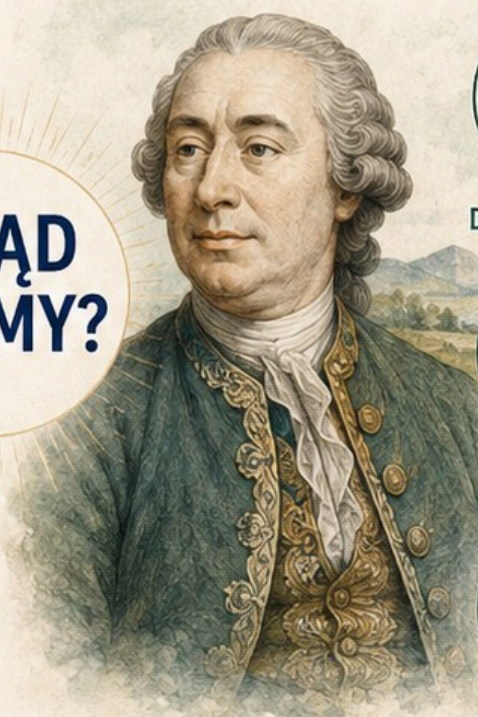
DOŚWIADCZENIE

OBSERWACJA

DOŚWIADCZENIE

SŁOWA KLUCZOWE

pewność

wątpienie

rozum

doświadczenie

podmiot

poznanie

DESCARTES

I WĄTPIENIE METODYCZNE

Czy można znaleźć pewny fundament wiedzy?

1. PROBLEM:

Skąd wiem, że moje przekonania są prawdziwe? Czy zmysły mogą mnie mylić? Czy mogę pomylić sen z jawą?

2. METODA:

Descartes nie wątpi po to, aby wszystko odrzucić na zawsze. Wątpi po to, aby znaleźć coś absolutnie pewnego.

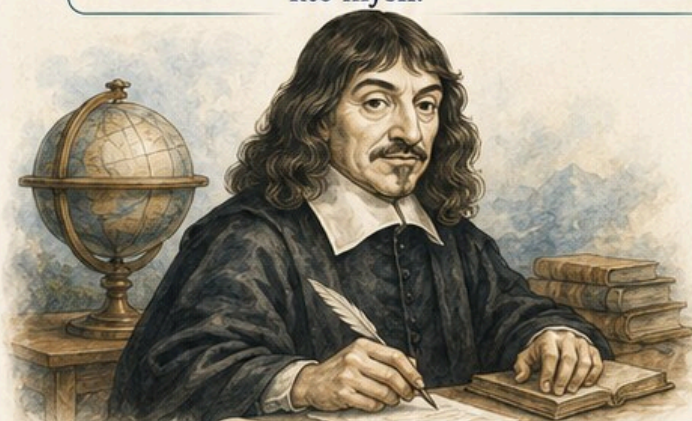
3. DWA KROKI:

1. Odrzuć tymczasowo wszystko, co może być wątpliwe.
2. Sprawdź, czy istnieje prawda, której nie da się podważyć.

4. COGITO:

Myszę, więc jestem. Nawet jeśli się mylę, muszę istnieć jako ktoś, kto myśli.

ZWYKŁE WĄTPIENIE

niepewność,
zamieszanie,
brak kierunku

VS

WĄTPIENIE METODYCZNE

narzędzie,
porządek,
droga do pewności

DO PRZEMYŚLENIA:

Czy widziałeś kiedyś coś, co wydawało się prawdziwe, ale później okazało się pomyłką?

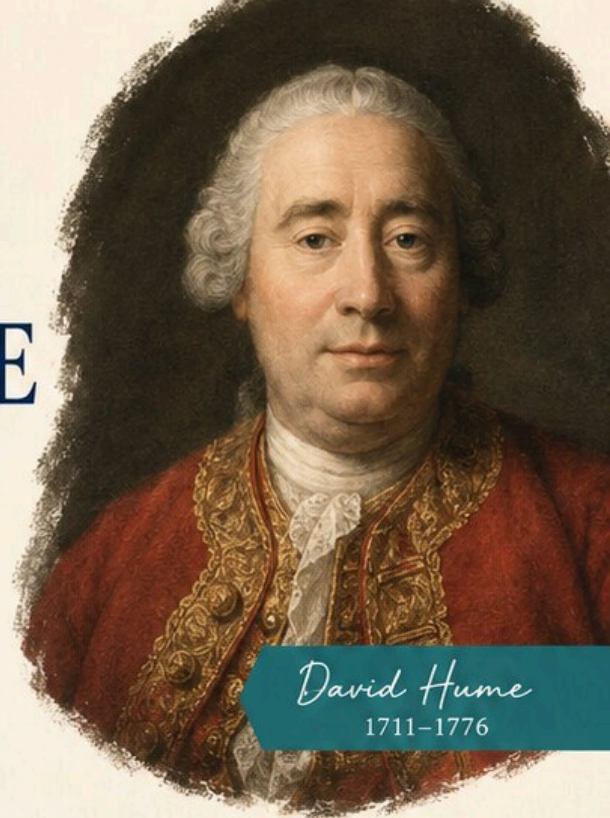

Descartes pokazuje, że pytanie o wiedzę zaczyna się od pytania o fundament pewności.

HUME I DOŚWIADCZENIE

Czy cała wiedza zaczyna się od tego, co przeżywamy?

David Hume
1711–1776

David Hume to jeden z najważniejszych filozofów empiryzmu. Twierdził, że cały materiał poznania pochodzi z doświadczenia. Nie mamy w umyśle żadnych wrodzonych idei – wszystko, czym dysponujemy, pochodzi z tego, co widzimy, słyszymy, czujemy lub przeżywamy.

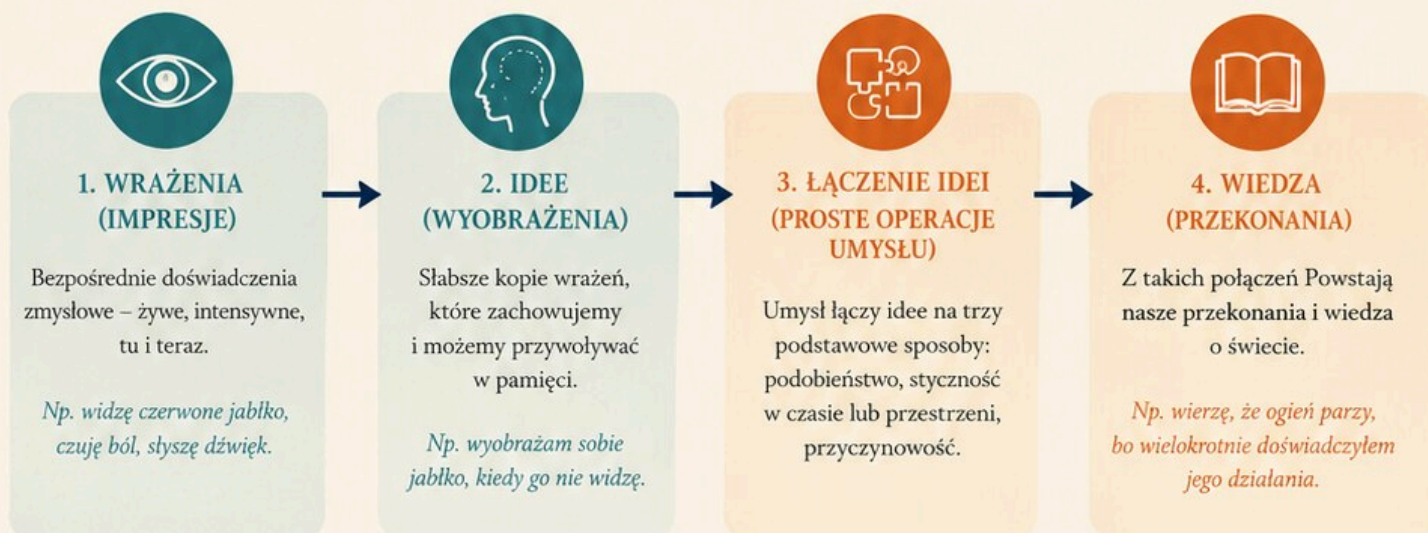
GLÓWNA MYŚL

Umysł jest jak czysta karta na początku życia. To doświadczenie wpisuje na niej wszystkie treści.

„Weźmy za ogólną zasadę, że nic nie jest w intelekcie, czego wcześniej nie było w zmysłach.

— Badania dotyczące rozumu ludzkiego

JAK POWSTAJĄ NASZE IDEE?

A CO Z PRZYZYNOWOŚCIĄ?

Hume był sceptykiem wobec pojęcia przyczyny. Nie postrzegamy „koniecznego związku” między zdarzeniami – widzimy jedynie, że jedno zdarzenie regularnie następuje po drugim.

Nasza wiara w przyczynę to nawyk umysłu, a nie wynik rozumu.

DLACZEGO TO WAŻNE?

- ✓ Hume przesuwca centrum poznania z rozumu na doświadczenie.
- ✓ Podważa pewność naszych przekonań i pokazuje granice wiedzy.
- ✓ Jego myśl zapowiada nowoczesny sceptycyzm i inspiruje wiele kierunków filozofii i nauki.

UMOWA SPOŁECZNA

Dlaczego ludzie zgadzają się żyć pod wspólnymi zasadami?

1. GŁÓWNA IDEA:

Umowa społeczna to sposób myślenia o tym, dlaczego ludzie tworzą wspólnotę polityczną i uznają wspólne prawa.

3. ROZWIĄZANIE:

Ludzie zgadzają się na pewne zasady, aby chronić życie, wolność, własność, bezpieczeństwo albo dobro wspólne.

2. PROBLEM POCZĄTKOWY:

Jeśli każdy robi tylko to, co chce, może powstać chaos, przemoc albo brak bezpieczeństwa.

4. CENA ŻYCIA WSPÓLNEGO:

Nie mogę robić wszystkiego, co chcę. Muszę uznać prawa innych. Wspólne zasady ograniczają mnie, ale też chronią.

BEZ UMOWY

VS

Z UMOWĄ

BEZ UMOWY

chaos

niepewność

siła decyduje

brak stabilności

VS

Z UMOWĄ

prawo

bezpieczeństwo

wspólne zasady

odpowiedzialność

DO PRZEMYŚLENIA:

Czy prawo jest sprawiedliwe tylko dlatego, że większość się na nie zgodziła?

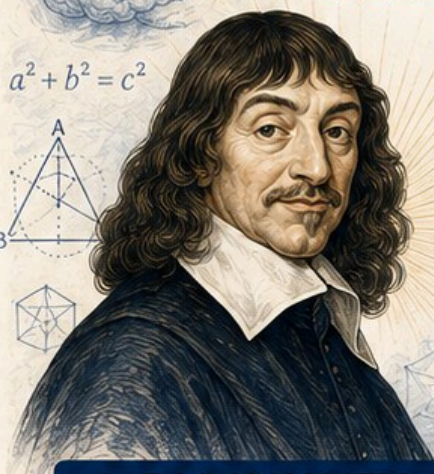

RACJONALIZM I EMPIRYZM

Rozum czy doświadczenie — skąd bierze się wiedza?

$$a^2 + b^2 = c^2$$

1. RACJONALIZM:

Racjonalizm podkreśla rolę rozumu. Według racjonalistów pewne prawdy można odkrywać przez jasne myślenie, analizę i logiczne rozumowanie.

matematyka

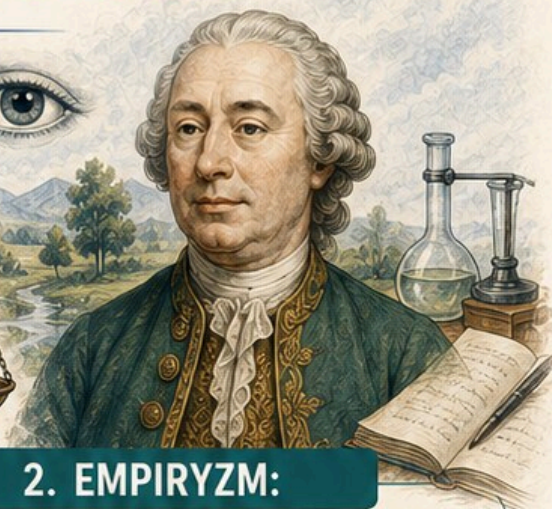
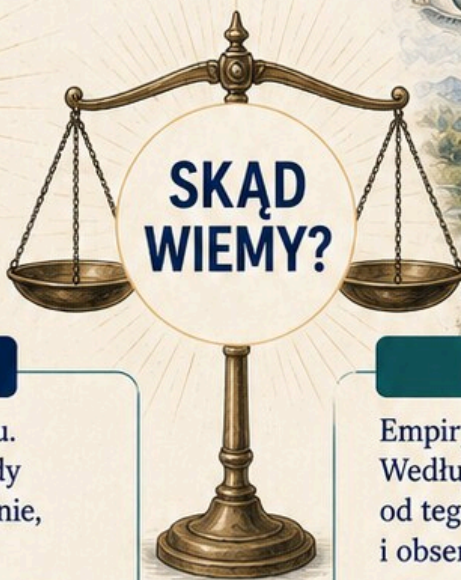
logika

pewność

idee

2. EMPIRYZM:

Empiryzm podkreśla rolę doświadczenia. Według empirystów wiedza zaczyna się od tego, co poznajemy przez zmysły i obserwację.

obserwacja

eksperyment

wrażenia

fakty

Czy najpierw myślimy,
czy najpierw doświadczamy?

RACJONALIZM

- ✓ rozum jako podstawa
- ✓ pewność
- ✓ analiza pojęć
- ✓ matematyczny ideał wiedzy

VS

EMPIRYZM

- ✓ doświadczenie jako początek
- ✓ obserwacja
- ✓ zmysły
- ✓ wiedza z faktów

Racjonalista pyta: co mogę wiedzieć
dzięki samemu rozumowi?

Empirysta pyta: co pokazuje doświadczenie?

Filozofia nowożytna uczy, że poznanie wymaga pytania zarówno
o siłę rozumu, jak i o granice doświadczenia.

ETYKA

Decyzje, wartości i odpowiedzialność

Etyka pyta, jak powinniśmy postępować,
co znaczy dobro i dlaczego człowiek
ponosi odpowiedzialność za swoje wybory.

SERCE
Co czuję?

**CO
POWINIENEM
ZROBIĆ?**

ROZSADEK
Co jest słuszne?

KONSEKWENCJE
Jakie będą skutki?

INNI
Kogo to dotyczy?

WĄTPLIWOŚĆ
Czy wiem na pewno?

SŁOWA KLUCZOWE

dobro

zło

wybór

odpowiedzialność

wartości

sumienie

CZYM JEST ETYKA?

Filozoficzne pytanie o dobre działanie

1. DEFINICJA PROSTA:

Etyka to dział filozofii, który pyta o to, jak człowiek powinien postępować. Bada dobro, zło, wartości, odpowiedzialność i sens ludzkich wyborów.

2. GŁÓWNE PYTANIA ETYCZNE:

- Co jest dobre?
- Dlaczego powinienem tak postąpić?
- Czy cel usprawiedliwia środki?
- Czy moje działanie krzywdzi innych?
- Jaką osobą staję się przez moje wybory?

3. ETYKA NIE JEST TYLKO OPINIĄ:

Opinia mówi: 'ja tak uważam'. Etyka pyta: 'czy masz dobre uzasadnienie dla tego wyboru?'

4. TRZY PERSPEKTYWY WAŻNE:

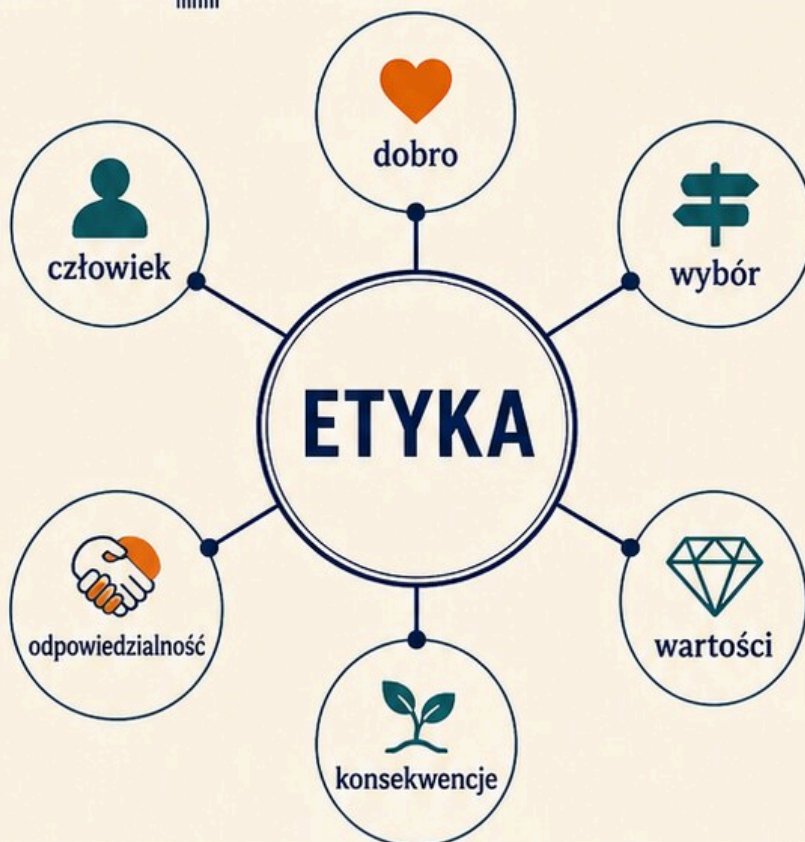
cnota — jakim człowiekiem się staję?

obowiązek — co powinienem zrobić?

konsekwencje — jakie skutki przyniesie działanie?

CODZIENNE DYLEMATY — TRUDNE WYBORY

Etyka pomaga nie tylko wybierać działania,
ale także rozumieć, kim stajemy się przez nasze decyzje.

DYLEMATY MORALNE

Kiedy każda decyzja ma swoją cenę

1 Co to jest dylemat moralny?

Dylemat moralny to sytuacja, w której trudno wybrać, ponieważ różne wartości wskazują różne rozwiązania.

prawda kontra lojalność

wolność kontra bezpieczeństwo

sprawiedliwość kontra miłosierdzie

dobro jednostki kontra dobro grupy

2 Jak analizować dylemat?

1. Nazwij problem.
Co dokładnie się wydarzyło?

2. Wskaż wartości.
Jakie dobra są zagrożone?

3. Zobacz osoby.
Kogo dotknie decyzja?

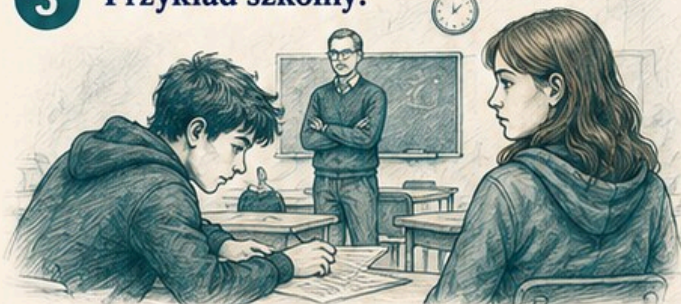

4. Sprawdź konsekwencje.
Co może wyniknąć z każdego wyboru?

5. Podaj argument.
Dlaczego to rozwiązanie jest lepsze?

3 Przykład szkolny:

Widzisz, że kolega ściąga na sprawdzianie. Czy powinieneś milczeć, porozmawiać z nim, czy zgłosić sprawę nauczycielowi?

Milczeć?

Porozmawiać?

Zgłosić nauczycielowi?

Dylemat moralny nie zawsze ma łatwe rozwiązanie, ale powinien mieć uczciwe uzasadnienie.

CZYM JEST SPRAWIEDLIWOŚĆ?

Jedno z najważniejszych pytań filozofii polityki

1. DEFINICJA POCZĄTKOWA:

Sprawiedliwość dotyczy tego, co komu się należy i według jakiego kryterium należy podejmować decyzje.

2. GŁÓWNE PYTANIA:

- ✓ Czy sprawiedliwość oznacza równość?
- ✓ Czy każdy powinien dostać tyle samo?
- ✓ Czy należy brać pod uwagę potrzeby?
- ✓ Czy zasługi powinny mieć znaczenie?
- ✓ Jak chronić prawa jednostki i dobro wspólne?

3. TRZY KRYTERIA:

RÓWNOŚĆ — każdy otrzymuje tyle samo.

POTRZEBA — więcej otrzymuje ten, kto bardziej potrzebuje.

ZASŁUGA — więcej otrzymuje ten, kto bardziej się przyczynił.

4. PRZYKŁAD DYDAKTYCZNY:

Klasa otrzymuje dodatkowe materiały do nauki. Czy każdy powinien dostać tyle samo? Czy więcej powinni dostać uczniowie mający trudności? Czy więcej powinni dostać najbardziej zaangażowani?

RÓWNOŚĆ

Każdy uczeń otrzymuje tę samą liczbę materiałów.

POTRZEBA

Uczniowie mający trudności otrzymują więcej wsparcia.

ZASŁUGA

Uczniowie najbardziej zaangażowani otrzymują więcej.

Sprawiedliwość wymaga nie tylko dobrych intencji, ale także jasnego kryterium podziału i odpowiedzialnego uzasadnienia.

TRZY SPOSOBY MYŚLENIA O MORALNOŚCI

Cnota, obowiązek i konsekwencje

1. ETYKA CNÓT

Pyta: jakim człowiekiem się staję?

Najważniejsze są charakter, cnoty, dobre nawyki i rozwój moralny.

Przykład: Czy moje działanie rozwija odwagę, uczciwość i sprawiedliwość?

2. ETYKA OBOWIĄZKU

Pyta: co powinienem zrobić niezależnie od korzyści?

Najważniejsze są zasady, powinność i szacunek dla osoby.

Przykład: Czy mam obowiązek powiedzieć prawdę?

3. ETYKA KONSEKWENCJI

Pyta: jakie skutki przyniesie moje działanie?

Najważniejsze są rezultaty i wpływ decyzji na innych ludzi.

Przykład: Czy moje działanie zmniejszy cierpienie albo przyniesie większe dobro?

PORÓWNANIE W PIGUŁCE

CNOTA

- charakter
- nawyki
- kim się staję?

OBOWIĄZEK

- zasady
- powinność
- co muszę zrobić?

KONSEKWENCJE

- skutki
- rezultaty
- co z tego wyniknie?

ZADANIE NA SZYBKO

Wybierz jeden problem z życia szkolnego i spróbuj ocenić go z trzech perspektyw.

Z perspektywy cnot:

.....

Z perspektywy obowiązku:

.....

Z perspektywy konsekwencji:

.....

POLITYKA

Władza, społeczeństwo i wolność

Filozofia polityki pyta, jak zorganizować życie wspólne, aby było możliwe sprawiedliwe współistnienie ludzi.

SŁOWA KLUCZOWE

władza

prawo

sprawiedliwość

wolność

obywatel

społeczeństwo

CO TO JEST POLITYKA?

Działanie związane z organizowaniem życia wspólnego i podejmowaniem decyzji, które dotyczą wszystkich.

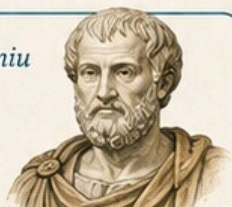
Dotyczy władzy, prawa, sprawiedliwości, wolności oraz dobra wspólnego.

Wymaga dialogu, odpowiedzialności i szacunku dla drugiego człowieka.

“ Wolność polega na uczestniczeniu w rządzeniu sobą i wspólnotą.

– Arystoteles

FORMY USTROJU

DEMOKRACJA – władza należy do obywateli, podejmowana wspólnie i w sposób jawny.

MONARCHIA – władza skupiona w rękach jednego monarchy, często dziedziczna.

ARYSTOKRACJA – rządy najlepszych, oparte na wiedzy, cnotach i zasługach.

TYRANIA – władza jednostki, która nie liczy się z dobrem innych i narzuca swoją wolę.

WOLNOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Czy wolność oznacza robienie wszystkiego, na co mam ochotę?

1. WOLNOŚĆ JAKO MOŻLIWOŚĆ WYBORU:

Wolność oznacza, że człowiek może podejmować decyzje i kierować swoim działaniem.

2. GRANICE WOLNOŚCI:

Moja wolność nie może niszczyć godności, bezpieczeństwa i praw innych osób.

3. ODPOWIEDZIALNOŚĆ:

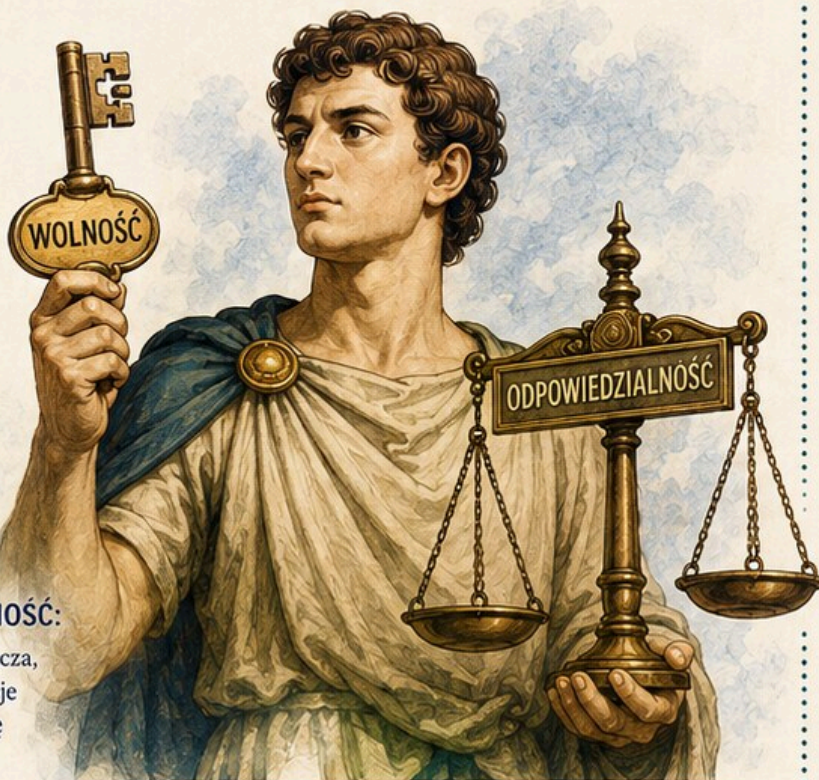
Odpowiedzialność oznacza, że ponoszę konsekwencje swoich wyborów i mogę zostać zapytany o ich uzasadnienie.

4. DWIE FAŁSZYWE WIZJE:

Fałsz 1: Wolność to brak jakichkolwiek zasad.

Fałsz 2: Odpowiedzialność to tylko kara.

CZŁOWIEK

WSPÓLNOTA

PRAWO

WYPOWIEDŹ

KONSEKWENCJE

KOREKTA DYDAKTYCZNA

Dojrzała wolność wymaga rozumu, samokontroli i szacunku dla innych. Odpowiedzialność pomaga budować zaufanie i życie wspólne.

PRZYKŁAD SZKOLNY

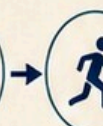

Uczeń ma wolność wypowiedzi. Ale czy ta wolność pozwala obrażać innych? Gdzie kończy się wyrażanie opinii, a zaczyna krzywdzenie drugiego człowieka?

PRZEPŁYW MYŚLOWY

wybór

działanie

wpływ
na innych

konsekwencje

odpowiedzialność

Wolność bez odpowiedzialności może stać się egoizmem.
Odpowiedzialność bez wolności może stać się przymusem.

FILOZOFIA WSPÓŁCZESNA

Władza, społeczeństwo i pytania dzisiejszego świata

Filozofia współczesna pyta, jak działają nowoczesne społeczeństwa, jak kształtują się nasze przekonania i jakie siły wpływają na sposób życia człowieka.

WŁADZA I INSTYTUCJE

Jak działa władza i kto podejmuje decyzje, które wpływają na nasze życie?

JĘZYK I SENS

Jak język tworzy rzeczywistość i jak odpowiednie pytania odśladają prawdę?

**JAK MOŻEMY
ŻYĆ ROZSĄDNI
I ODPOWIEDZIALNIE
W ZŁOŻONYM,
ZMIENNYM
ŚWIECIE?**

Kim jestem
w świecie pełnym
informacji?

SPOŁECZEŃSTWO I KULTURA

Jak normy, media i wartości kształtują nasze przekonania i relacje?

TECHNOLOGIA I KONTROLA

Czy technologia ułatwia wolność, czy może ją ograniczać?

TOŻSAMOŚĆ I WYBÓR

Jak budujemy swoją tożsamość i jak podejmujemy odpowiedzialne wybory?

SŁOWA KLUCZOWE

władza

język

społeczeństwo

technologia

tożsamość

krytyczne
myślenie

WŁADZA I NORMALIZACJA

Jak społeczeństwo kształtuje zachowania ludzi?

1

WŁADZA NIE ZAWSZE WYGLĄDA JAK ROZKAZ:

Władza może działać przez prawo, ale także przez normy, oczekiwania, ocenę, kontrolę i sposoby mówienia o człowieku.

2

NORMALIZACJA:

Normalizacja oznacza proces, w którym społeczeństwo określa, co jest uznawane za normalne, poprawne, pożądane albo niewłaściwe.

3

GDZIE TO WIDĄĆ?

- szkoła
- media
- internet
- instytucje
- język
- grupa rówieśnicza

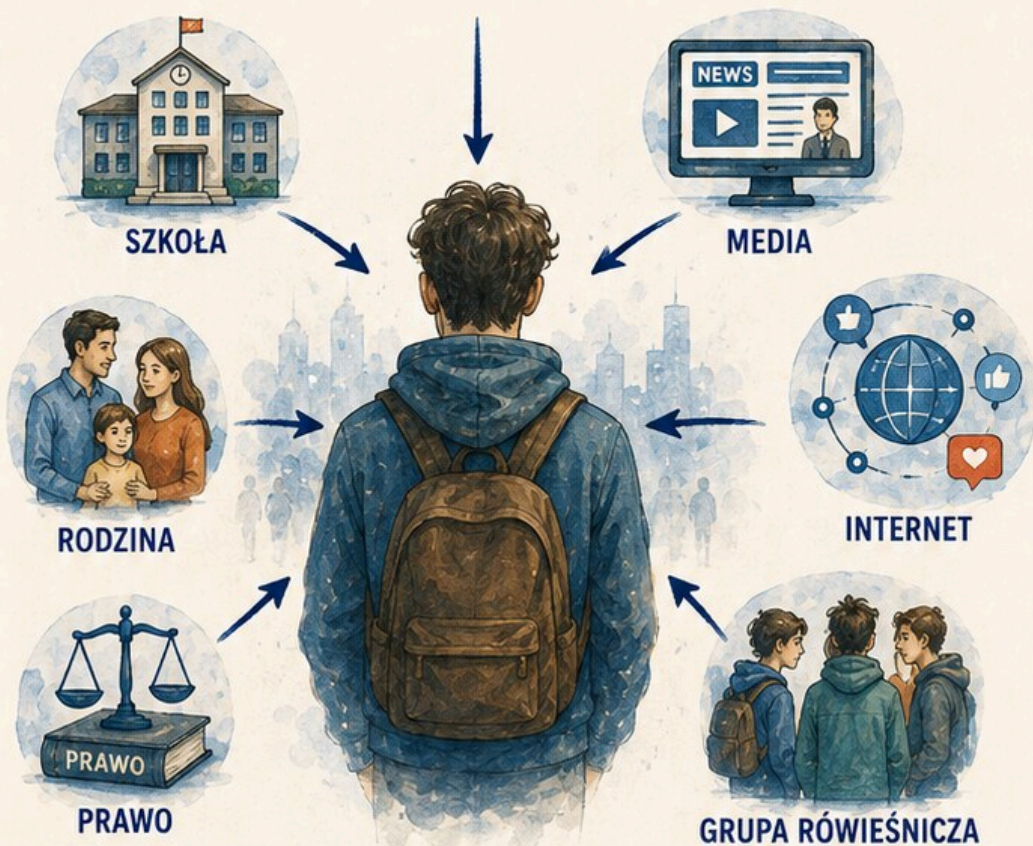
4

PYTANIE FILOZOFICZNE:

Czy zawsze wybieram samodzielnie, czy czasem powtarzam to, czego nauczyło mnie otoczenie?

KTO KSZTAŁTUJE MOJE WYBORY?

WŁADZA WIDOCZNA

prawo

nakaz

zakaz

kara

WŁADZA UKRYTA

normy

oczekiwania

presja

model zachowania

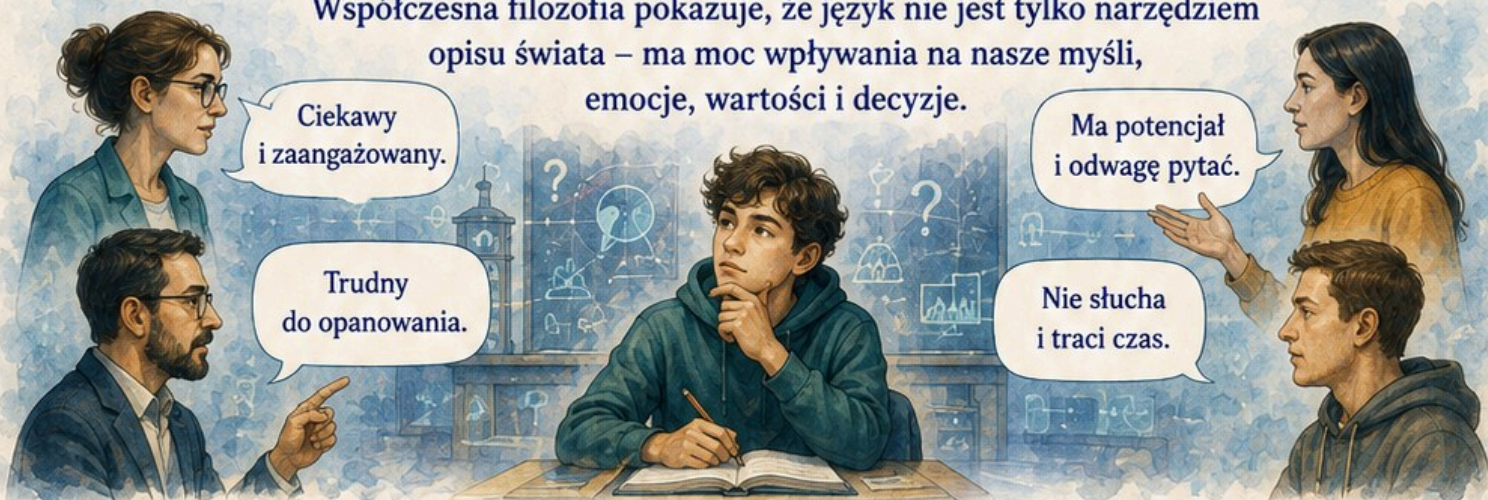
Filozofia współczesna pomaga zobaczyć nie tylko to, co wybieramy, ale także warunki, które uczą nas wybierać w określony sposób.

JĘZYK I RZECZYWISTOŚĆ

Czy słowa tylko opisują świat, czy także go kształtują?

Współczesna filozofia pokazuje, że język nie jest tylko narzędziem opisu świata – ma moc wpływania na nasze myśli, emocje, wartości i decyzje.

1. JĘZYK JAKO OPIS

Słowa pomagają nam nazywać rzeczy, osoby, działania i idee. Dzięki językowi możemy porządkować doświadczenie i przekazywać myśli innym.

2. JĘZYK JAKO WPŁYW

Sposób mówienia może zmieniać sposób myślenia. To samo wydarzenie można opisać różnymi słowami, wywołując różne reakcje.

3. PRZYKŁAD: RÓŻNE OPISY, RÓŻNE SKUTKI

Opis 1:
Uczeń zadaje dużo pytań.

Opis 2:
Uczeń przeszkadza.

Opis 3:
Uczeń myśli krytycznie.

Każdy opis kieruje uwagę w inną stronę.

4. PYTANIA FILOZOFICZNE

- Czy język może ukrywać prawdę?
- Czy słowa mogą ranić?
- Czy pojęcia wpływają na to, co uznajemy za normalne?
- Czy można myśleć bez języka?

JAK JĘZYK DZIAŁA W PRAKTYCE

SŁOWO

Wybieramy słowa, których używamy.

INTERPRETACJA

Słowa nadają sens i kierunek myślenia.

EMOCJA

Interpretacja wywołuje emocje.

DECYZJA

Emocje wpływają na nasze decyzje.

DZIAŁANIE

Decyzje prowadzą do działań i skutków.

Kto kontroluje język debaty, często wpływa także na to, jak ludzie rozumieją rzeczywistość.

PO CO FILOZOFIA DZISIAJ?

Krytyczne myślenie w świecie informacji, opinii i technologii

1 Świat pełen informacji:

Dzisiaj mamy dostęp do ogromnej ilości informacji, ale sama ilość informacji nie oznacza jeszcze mądrości.

2 Filozofia pomaga pytać:

- ❓ Co jest prawdziwe?
- ❓ Jak to uzasadnić?
- ❓ Kto na tym zyskuje?
- ❓ Czy to jest sprawiedliwe?
- ❓ Jakie wartości są tutaj ukryte?

3 Gdzie filozofia jest potrzebna?

4 Trzy umiejętności ucznia:

- 1 Rozumieć pojęcia –
Nie używać słów
bez refleksji.

- 2 Oceniać argumenty –
Sprawdzać, czy wniosek
naprawdę wynika
z powodów.

- 3 Zadawać lepsze pytania –
Nie zatrzymywać się
na pierwszej
odpowiedzi.

Filozofia uczy nie tego, co masz myśleć,
ale jak myśleć uważniej, uczciwiej i głębiej.

ĆWICZENIE 01 – CO TO JEST FILOZOFIA?

Od opinii do własnej definicji

Przeczytaj poniższe słowa i wybierz te, które najlepiej pasują do filozofii. Następnie napisz własną definicję.

1 Wybierz słowa:

pytanie

mądrość

argument

opinia

rozum

prawda

ciekawość

dowód

dyskusja

sens

2 Uzupełnij zdanie:

1. Filozofia to

2. Filozofia pomaga człowiekowi

3. Najważniejsze pytanie filozoficzne według mnie to:

Pytanie do refleksji:

Czy filozofia jest bardziej szukaniem odpowiedzi, czy uczeniem się zadawania lepszych pytań? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 02 – PYTANIE ZWYKŁE CZY FILOZOFICZNE?

Rozpoznaj pytania, które prowadzą do głębszego namysłu

Przeczytaj pytania i zaznacz, czy są to pytania zwykłe, czy filozoficzne. Następnie wybierz jedno pytanie filozoficzne i wyjaśnij, dlaczego takie jest.

PYTANIE ZWYKŁE

Służy do uzyskania konkretnej informacji. Odpowiedź jest faktem, który można sprawdzić.

PRZYKŁADY

Która jest godzina?
Ile osób jest w klasie?

1 Która jest godzina?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

2 Czym jest czas?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

3 Czy ta decyzja była sprawiedliwa?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

4 Kto napisał ten tekst?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

5 Czy człowiek może być całkowicie wolny?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

6 Ile osób jest w klasie?

☐ zwykłe
☐ filozoficzne

PYTANIE FILOZOFICZNE

Prowadzi do refleksji nad sensem, wartościami i podstawami. Odpowiedź nie jest oczywista i wymaga namysłu.

PRZYKŁADY

Czym jest czas?
Czy człowiek może być całkowicie wolny?

Wybrane pytanie filozoficzne: _____

Dlaczego to pytanie jest filozoficzne?

ĆWICZENIE 03 – OPINIA, WIEDZA CZY ARGUMENT?

Sprawdź, czy wypowiedź jest dobrze uzasadniona

Przeczytaj zdania. Zaznacz, czy jest to opinia, wiedza czy argument. Jeśli to argument, podkreśl powód.

1	Moim zdaniem filozofia jest trudna.	opinia	wiedza	argument
2	Sokrates był nauczycielem Platona.	opinia	wiedza	argument
3	Należy zadawać pytania, ponieważ pomagają one odkrywać ukryte założenia.	opinia	wiedza	argument
4	To jest dobre, bo ja tak czuję.	opinia	wiedza	argument
5	Nie każda popularna opinia jest prawdziwa, ponieważ liczba osób wierzących w coś nie jest dowodem prawdy.	opinia	wiedza	argument

OPINIA

To, co ktoś myśli lub czuje. Może być różnie interpretowana i nie musi być prawdziwa.

WIEDZA

Fakt, informacja lub twierdzenie, które można potwierdzić sprawdzeniem.

ARGUMENT

Twierdzenie poparte powodem, przykładem lub dowodem, które je uzasadnia.

Napisz własny argument według schematu:

Teza: _____

Powód: _____

Przykład: _____

Wniosek: _____

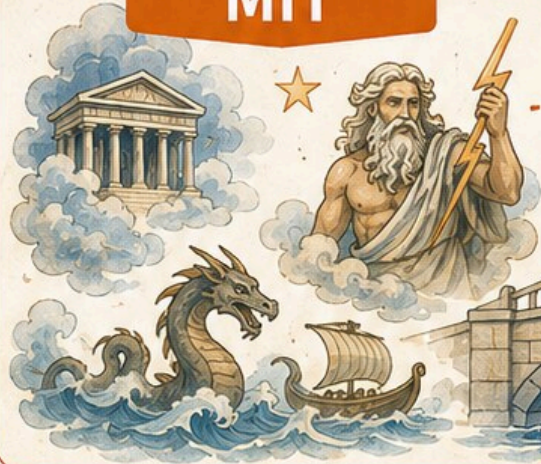
ĆWICZENIE 04 – MIT CZY LOGOS?

Dwa sposoby wyjaśniania świata

Przeczytaj opisy i zdecyduj, czy bliżej im do mitu, czy do logosu. Następnie wyjaśnij swój wybór.

MIT

LOGOS

WYJAŚNIENIE

1	Burza powstaje, ponieważ bogowie okazują gniew.	mit / logos
2	Burza powstaje przez określone zjawiska atmosferyczne.	mit / logos
3	Świat ma porządek, który można badać rozumowo.	mit / logos
4	Opowieść o bohaterze wyjaśnia pochodzenie miasta.	mit / logos
5	Filozof szuka zasady, która wyjaśnia zmienność rzeczy.	mit / logos

Mit wyjaśnia przez: _____

Logos wyjaśnia przez: _____

Czy mit i logos zawsze muszą być w konflikcie? Uzasadnij krótko swoją odpowiedź.

ĆWICZENIE 05 – ARCHÉ

Jaka zasada mogłaby wyjaśniać świat?

Przypomnij sobie, że arché oznacza początek, zasadę albo fundament rzeczywistości. Następnie wykonaj zadania.

1 Połącz filozofa z odpowiedzią:

Tales → _____
 Anaksymenes → _____
 Heraklit → _____
 Demokryt → _____

woda

powietrze

ogień i zmiana

atomy

2 Uzupełnij:

Arché to _____

Presokratycy szukali arché, ponieważ _____

3 Moja arché:

Gdybyś był pierwszym filozofem, jaką zasadę uznałbyś za podstawę świata?

Moja arché: _____

Uzasadnienie: _____

ĆWICZENIE 06 – ZMIANA, STAŁOŚĆ I ATOMY

Porównaj trzy sposoby rozumienia rzeczywistości

Przeczytaj krótkie opisy i przypisz je do właściwego filozofa.

HERAKLIT

Świat to nieustanna zmiana i napięcie przeciwieństw.

PARMENIDES

Prawdziwy byt jest jeden, stały i niezmienny.

DEMOKRYT

Świat składa się z atomów i pustki.

1 Dopasuj opis:

1. Rzeczywistość jest pełna zmiany, napięcia i przeciwieństw.	Odpowiedź: _____
2. Prawdziwy byt jest stały i niezmienny.	Odpowiedź: _____
3. Świat składa się z atomów i pustki.	Odpowiedź: _____
4. Symbolem jego myśli może być rzeka.	Odpowiedź: _____
5. Symbolem jego myśli mogą być najmniejsze cząstki.	Odpowiedź: _____

2 Uzupełnij:

HERAKLIT — Najważniejsza idea: _____

PARMENIDES — Najważniejsza idea: _____

DEMOKRYT — Najważniejsza idea: _____

3 Które stanowisko wydaje Ci się najbardziej przekonujące: zmiana, stałość czy atomy? Dlaczego?

ĆWICZENIE 07 – SOKRATES

Filozof, który uczył przez pytania

Co to
znaczy
dobro?

Przeczytaj zdania i uzupełnij brakujące informacje.
Następnie odpowiedz na pytanie refleksyjne.

Dlaczego
tak
uważasz?

Czy naprawdę
to wiesz?

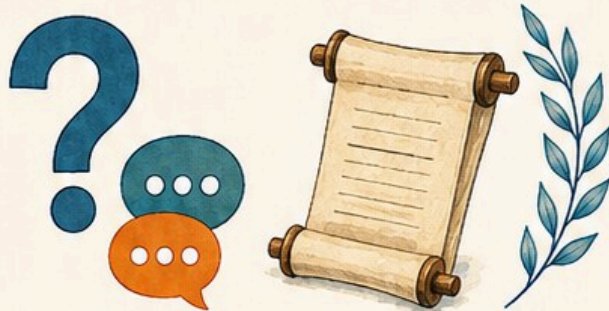
1. Uzupełnij zdania:

1. Sokrates żył w _____.
2. Nie pisał książek filozoficznych, ale znamy go głównie dzięki _____.
3. Zamiast pytać przede wszystkim o naturę świata, pytał o to, jak człowiek powinien _____.
4. Dla Sokratesa ważne były takie pojęcia jak: dobro, cnota, sprawiedliwość, dusza i _____.

2. Wybierz prawidłową odpowiedź:

Sokrates uczył przede wszystkim przez:

- A. długie wykłady bez rozmowy
- B. eksperymenty laboratoryjne
- C. pytania i dialog
- D. pisanie podręczników

3. Pytanie refleksyjne:

Dlaczego pytania mogą być czasem ważniejsze niż szybkie odpowiedzi?

ĆWICZENIE 08 – METODA SOKRATEJSKA

Od tezy do lepszego rozumienia

Przeczytaj tezę i przeprowadź krótką analizę metodą sokratejską.

Teza początkowa:

"Sprawiedliwość oznacza zawsze traktować wszystkich dokładnie tak samo."

1. Pytanie do tezy:

Jakie pytanie można zadać tej tezie?

2. Przykład trudny:

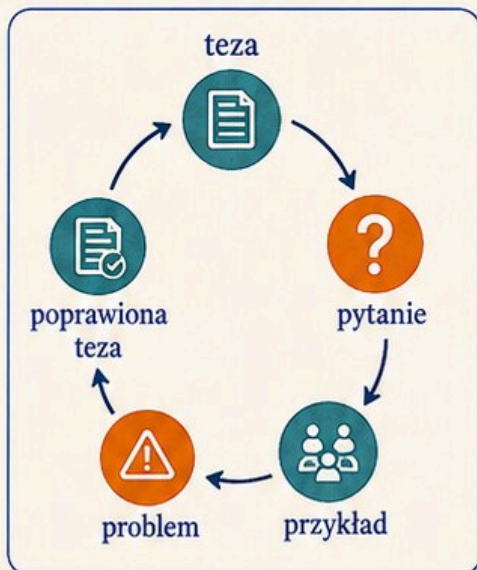
Podaj sytuację, w której traktowanie wszystkich dokładnie tak samo może nie być sprawiedliwe.

3. Możliwa sprzeczność:

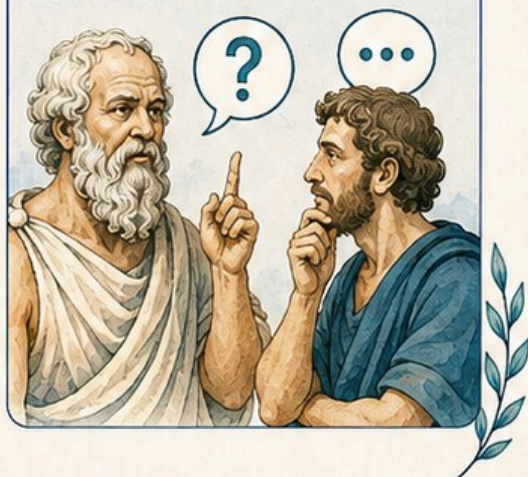
Dlaczego ta sytuacja może osłabić początkową tezę?

4. Lepsza wersja tezy:

Sprawiedliwość oznacza ...

Metoda sokratejska nie niszczy rozmowy. Ona pomaga zobaczyć, czy nasze myśli są naprawdę dobrze uporządkowane.

ĆWICZENIE 09 – "WIEM, ŻE NIC NIE WIEM"

Rozpoznaj fałszywą pewność

Przeczytaj sytuacje i zaznacz, czy osoba pokazuje postawę sokratejską, czy fałszywą pewność.

SYTUACJA	WYBIERZ
1 Nie umiem jeszcze dobrze tego wyjaśnić, więc spróbuję zadać lepsze pytania.	postawa sokratejska / fałszywa pewność
2 Nie muszę niczego uzasadniać, bo po prostu mam rację.	postawa sokratejska / fałszywa pewność
3 Myślałem, że rozumiem sprawiedliwość, ale ten przykład pokazuje, że muszę doprecyzować odpowiedź.	postawa sokratejska / fałszywa pewność
4 Wszyscy tak mówią, więc to musi być prawda.	postawa sokratejska / fałszywa pewność

POKORA INTELEKTUALNA

Uznaję, że mogę się mylić.
Zadaję pytania. Szukam prawdy,
a nie zwycięstwa w dyskusji.

FAŁSZYWA PEWNOŚĆ

Uważam, że zawsze mam rację.
Nie pytam i nie wątpię.
Chcę przekonać innych, nie zrozumieć.

2 Napisz jedno zdanie, które pokazuje uczciwą postawę wobec własnej niewiedzy:

3 Dlaczego udawanie wiedzy może przeszkadzać w prawdziwym uczeniu się?

ĆWICZENIE 10 – PLATON I ŚWIAT IDEI

Od rzeczy widzialnych do pojęć ogólnych

Przeczytaj przykłady i wpisz, jaka idea może im odpowiadać.

DOBRO

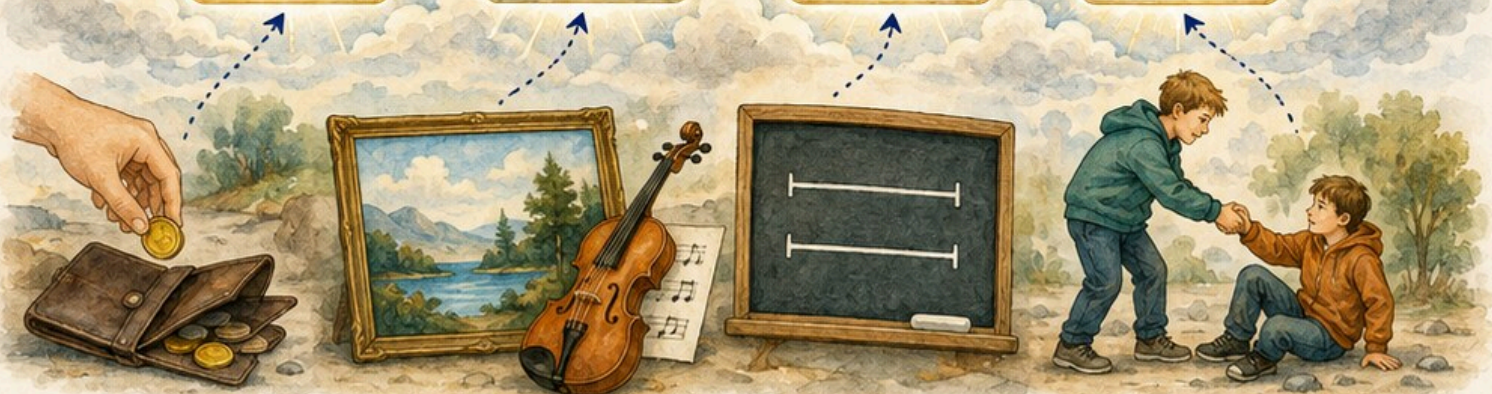
PIĘKNO

SPRAWIEDLIWOŚĆ

RÓWNOŚĆ

1 Od przykładu do idei:

1. Uczciwe oddanie znalezionych pieniędzy.	Idea: _____
2. Piękny obraz, piękna muzyka, piękny krajobraz.	Idea: _____
3. Równe odcinki narysowane na tablicy.	Idea: _____
4. Pomoc słabszej osobie.	Idea: _____

sprawiedliwość • piękno • równość • dobro

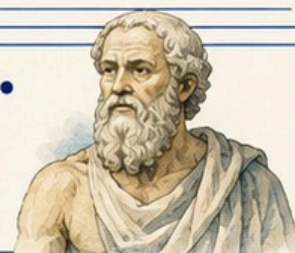
2 Pytanie do zrozumienia:

Dlaczego według Platona same przykłady nie wystarczają, aby w pełni zrozumieć pojęcie?

3 Uzupełnij:

Świat zmysłów jest _____.

Świat idei jest _____.

ĆWICZENIE 11 — ALEGORIA JASKINI

Co oznaczają cienie, światło i wyjście z jaskini?

Dopasuj element alegorii do jego znaczenia filozoficznego.

1 Dopasuj:

CIEIE → _____

JASKINIA → _____

WYJŚCIE → _____

ŚWIATŁO → _____

POWRÓT DO JASKINI → _____

BANK SŁÓW

- pozory i niepełne poznanie
- świat ograniczonego widzenia
- trudny proces edukacji
- prawda, dobro i poznanie
- odpowiedzialność filozofa wobec innych

2 Sekwencja:

Ułóż drogę poznania we właściwej kolejności:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

światło

cienie

wyjście z jaskini

powrót

uwolnienie

3 Zastosowanie aktualne:

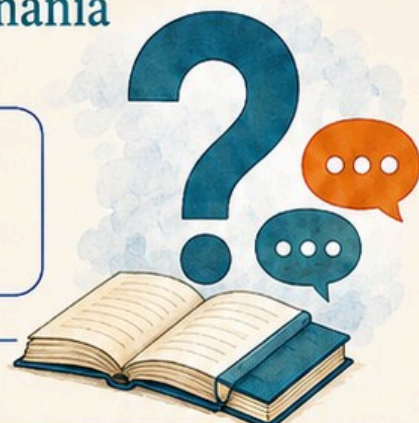
Podaj jeden przykład współczesnych „cieni”, które mogą wpływać na ludzkie myślenie.

ĆWICZENIE 12 – OPINIA I WIEDZA U PLATONA

Od pozoru do uzasadnionego poznania

Przeczytaj zdania i zdecyduj, czy bardziej pasują do opinii, czy do wiedzy.

1 Przeczytaj zdania i wybierz właściwą odpowiedź.

Wybierz:

1. Ta decyzja wydaje mi się sprawiedliwa, ale nie umiem powiedzieć dlaczego.

opinia / wiedza

2. Potrafię wyjaśnić, dlaczego ta decyzja jest sprawiedliwa, odwołując się do zasady.

opinia / wiedza

3. Widzę wiele pięknych rzeczy, ale pytam, czym jest samo piękno.

opinia / wiedza

4. Uważam tak, bo większość osób w klasie tak powiedziała.

opinia / wiedza

2 Dokończ drogę:

przykład

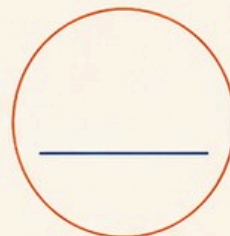
opinia

pytanie

uzasadnienie

3 Odpowiedź krótka:

Dlaczego dla Platona zmysły mogą nie wystarczyć do prawdziwego poznania?

WIEDZA

rozumiem

uzasadniam

pytam

myślę

widzę

ĆWICZENIE 13 – ARYSTOTELES

Obserwacja, porządek i przyczyny

Uzupełnij informacje o Arystotelesie i porównaj go z Platonem.

PLATON

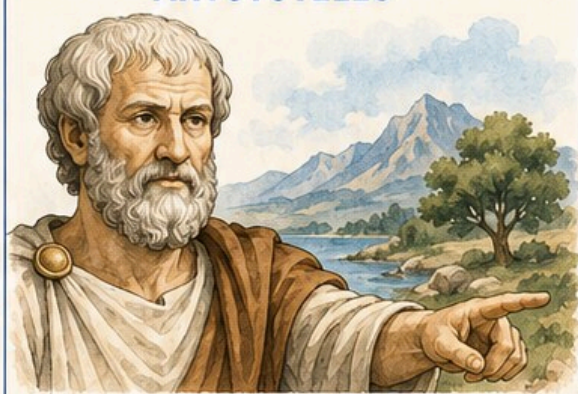
Świat idei jest najważniejszy.
Prawdziwa wiedza to poznanie idei.

idee
×
doświadczenie

ARYSTOTELES

Świat rzeczy jest ważny.
Wiedza powstaje przez obserwację.

1 Uzupełnij:

1. Arystoteles był uczniem _____.
2. Interesował się między innymi logiką, naturą, etyką, polityką i _____.
3. Dla Arystotelesa ważne było badanie rzeczy _____.

2 Porównanie:

PLATON bardziej akcentuje: _____

ARYSTOTELES bardziej akcentuje: _____

idee • rzeczy konkretne • obserwację • przyczyny • poznanie

3 Pytanie:

Dlaczego obserwacja może być ważna dla filozofii?

ĆWICZENIE 14 – CZTERY PRZYCZYNY

Wyjaśnij rzecz po arystotelesowsku

Wybierz jeden przedmiot
i wyjaśnij go za pomocą czterech przyczyn.

Przedmiot proponowany: **KRZESŁO**

- 1.** Przyczyna materialna:
Z czego jest zrobione?

materia

forma

sprawca

cel

- 2.** Przyczyna formalna:
Jaki ma kształt, strukturę
albo istotę?

U Arystotelesa
„przyczyna” to nie
tylko osoba, która
coś zrobiła.
To także sposób
pełnego wyjaśnienia
rzeczy.

- 3.** Przyczyna sprawcza:
Kto lub co je wykonało?

- 4.** Przyczyna celowa:
Po co istnieje? Czemu służy?

Teraz wybierz własny przedmiot: _____

Wyjaśnij go jednym zdaniem: _____

ĆWICZENIE 15 – CNOTA I ZŁOTY ŚRODEK

Znajdź cnotę między skrajnościami

Uzupełnij tabelę, wpisując cnotę znajdującą się między brakiem a nadmiarem.

BRAK	CNOTA	NADMIAR
Tchórzostwo	_____	Brawura
Obojętność	_____	Nadmierna uległość emocjom
Skąpstwo	_____	Rozrzutność
Milczenie wobec zła	_____	Agresywne oskarżanie

odwaga • hojność • wrażliwość • sprawiedliwa reakcja

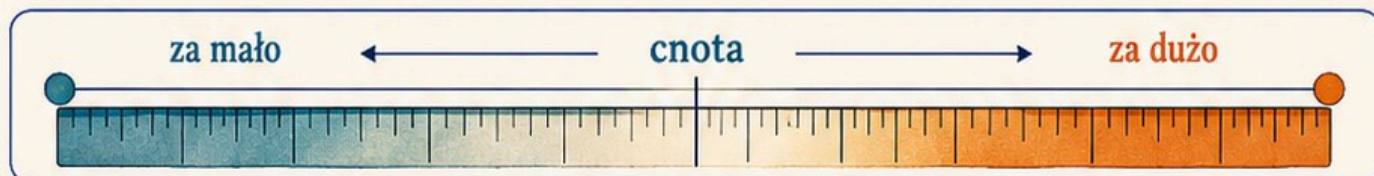
2 Opisz sytuację, w której odwaga nie oznacza brawury.

3 Dlaczego złoty środek nie oznacza zawsze "połowy", ale właściwe działanie w konkretnej sytuacji?

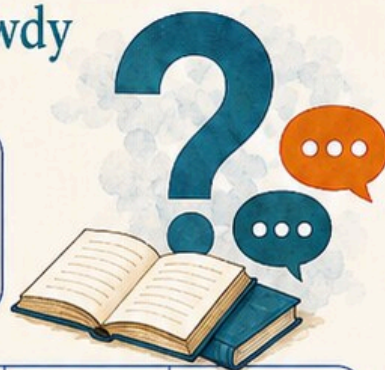

ĆWICZENIE 16 – WIARA I ROZUM

Dwie drogi w poszukiwaniu prawdy

Przeczytaj zdania i zaznacz, czy dotyczą bardziej wiary, rozumu, czy relacji między nimi.

Nr	ZDANIE	WIARA	ROZUM	RELACJA
1	Bada, pyta, porządkuje pojęcia i szuka argumentów.	☐	☐	☐
2	Oznacza zaufanie prawdzie objawionej.	☐	☐	☐
3	W tradycji średniowiecznej często szukano harmonii między nimi.	☐	☐	☐
4	Może pomagać w rozważaniu pytań o świat, przyczyny i istnienie.	☐	☐	☐
5	Nie musi niszczyć myślenia racjonalnego.	☐	☐	☐

2 Uzupełnij:

1. Wiara bez rozumu może stać się
2. Rozum bez pokory może zamknąć się na

WIARA

**POSZUKIWANIE
PRAWDY**

ROZUM

3 Pytanie refleksyjne:

Czy wiara i rozum muszą być w konflikcie? Napisz krótkie uzasadnienie.

ĆWICZENIE 17 – ŚWIĘTY AUGUSTYN

Wnętrze człowieka, prawda i pragnienie sensu

Przeczytaj zdania i uzupełnij brakujące pojęcia związane z myślą świętego Augustyna.

1. Uzupełnij zdania:

1. Augustyn pokazuje, że człowiek szuka prawdy nie tylko na zewnątrz, ale także w swoim _____.
2. Ważne tematy jego myśli to pamięć, sumienie, pragnienie, miłość i _____.
3. Dla Augustyna prawda przekracza zmienne _____ człowieka.
4. Człowiek pragnie szczęścia, dobra i _____.

Bank słów:

wnętrze • Bóg • opinie • sens

2. Mapa interiorności:

Uzupełnij drogę myślenia:

wnętrze

pytanie

3. Pytanie refleksyjne:

Dlaczego poznanie samego siebie może być ważne dla filozofii?

ĆWICZENIE 18 – ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU

Rozum, istnienie i pierwsza przyczyna

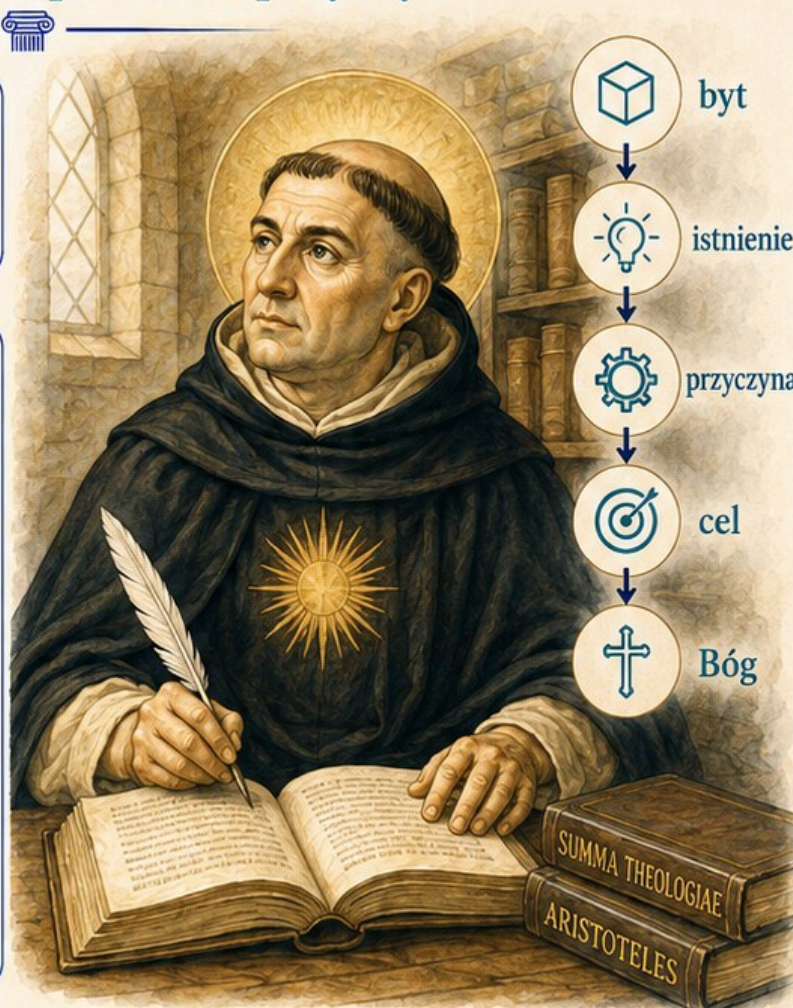
Uzupełnij schemat i odpowiedz na pytania dotyczące myśli świętego Tomasza z Akwinu.

1. Uzupełnij:

1. Tomasz z Akwinu łączył myśl _____ z refleksją chrześcijańską.
2. Rozum może badać świat, przyczyny i pytanie o _____.
3. Wiara prowadzi do prawd objawionych, które przekraczają możliwości samego _____.

Bank słów:

Arystoteles • istnienie • rozumu

2. Uzupełnij drogę rozumowania:

świat

zmiana

przyczyny

3. Pojęcia tomistyczne:

• byt	→	_____	• przyczyna	→	_____
• istnienie	→	_____	• cel	→	_____

4. Pytanie krótkie:

Dlaczego pytanie „dlaczego coś istnieje?” jest pytaniem filozoficznym?

ĆWICZENIE 19 – DESCARTES I WĄTPIENIE

Droga do pewnego fundamentu wiedzy

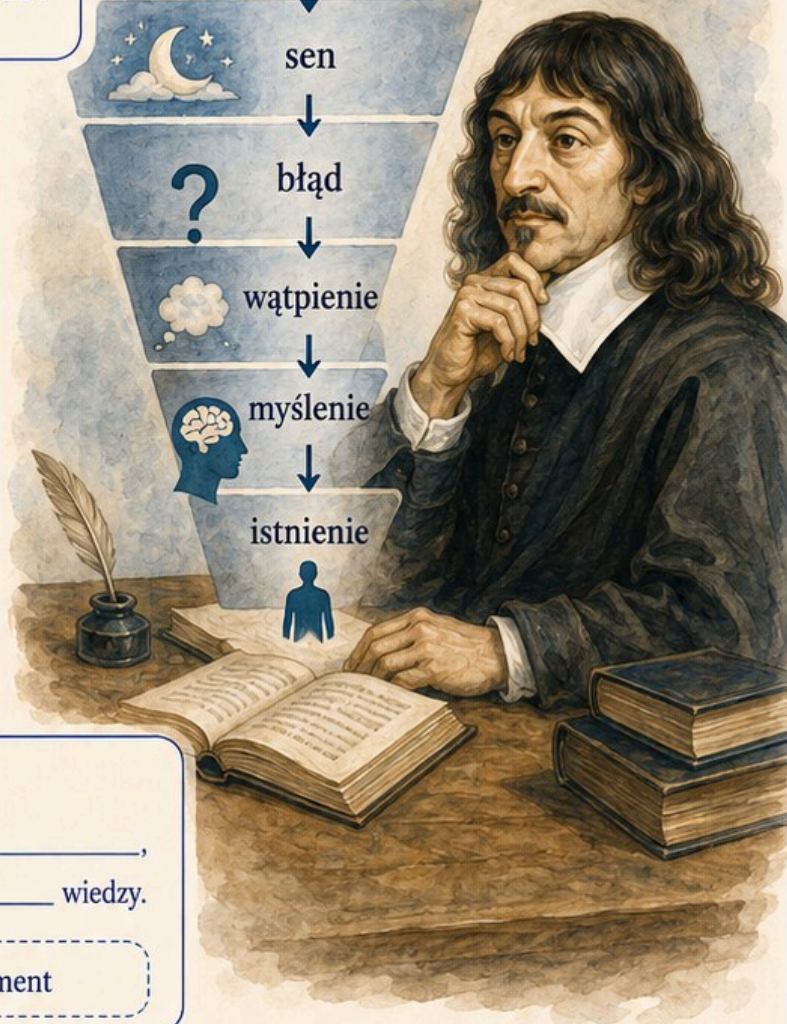
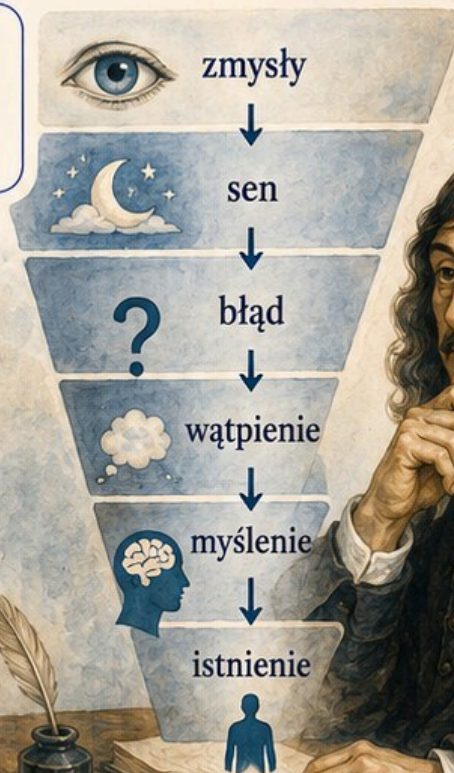

Ułóż etapy wątpienia metodycznego i wyjaśnij sens zdania „Myślę, więc jestem”.

1. Uporządkuj etapy:

Wpisz numery od 1 do 5.

- ☐ pytanie o to, czy zmysły mogą mnie mylić
- ☐ odkrycie, że jeśli myślę, to istnieję jako ktoś myślący
- ☐ poszukiwanie czegoś absolutnie pewnego
- ☐ tymczasowe odrzucenie tego, co może być wątpliwe
- ☐ pytanie, czy mogę pomylić sen z jawą

2. Uzupełnij:

Descartes wątpi nie po to, aby wszystko _____, ale po to, aby znaleźć pewny _____ wiedzy.

Bank słów: odrzucić na zawsze • fundament

3. Cogito:

Wyjaśnij własnymi słowami zdanie: „Myślę, więc jestem.”

4. Zastosowanie:

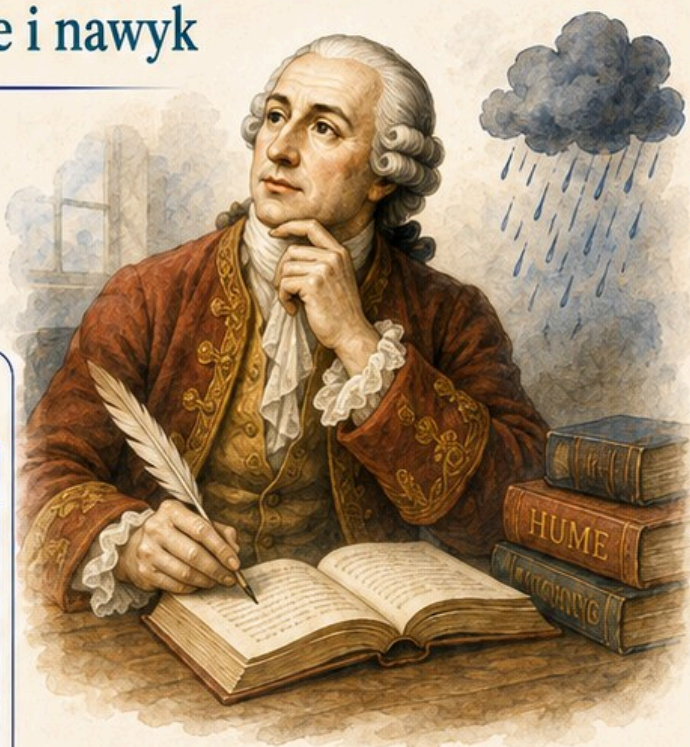
Podaj przykład sytuacji, w której zmysły mogą człowieka zmylić.

ĆWICZENIE 20 – HUME I DOŚWIADCZENIE

Wrażenia, idee i nawyk

Zaznacz, czy przykład jest
wrażeniem, ideą czy nawykiem myślenia.

1. Klasyfikacja przykładów:

Nr	Przykład	Wrażenie	Idea	Nawyk
1.	Czuję ciepło ognia na dłoni.	☐	☐	☐
2.	Wspominam smak cytryny.	☐	☐	☐
3.	Widzę ciemne chmury i spodziewam się deszczu, bo wiele razy tak było.	☐	☐	☐
4.	Słyszę głośny dźwięk.	☐	☐	☐
5.	Wyobrażam sobie kolor, którego teraz nie widzę.	☐	☐	☐

oko

wrażenie

pamięć

idea

powtórzenie

nawyk

2. Uzupełnij:

Wrażenia są bardziej _____
i bezpośrednie.

Idee są słabszymi obrazami w _____.

Nawyk sprawia, że oczekujemy jednego
zdarzenia po _____.

Bank słów: żywe • umyśle • drugim

3. Pytanie filozoficzne:

Czy zawsze widzimy przyczynę, czy czasem tylko
przyzwyczajamy się do następstwa zdarzeń?

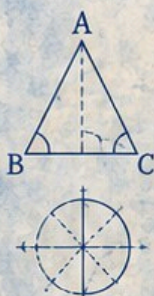
ĆWICZENIE 21 – RACJONALIZM CZY EMPIRYZM?

Rozum i doświadczenie jako źródła wiedzy

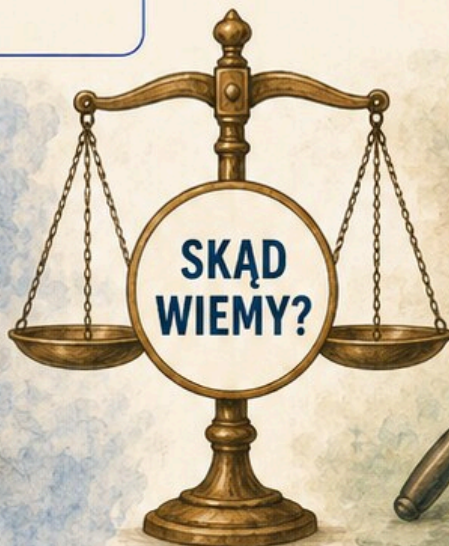
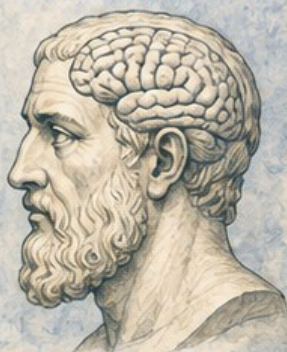
Przeczytaj zdania i zaznacz,
czy bardziej pasują do racjonalizmu,
czy do empiryzmu.

ROZUM

$$a^2 + b^2 = c^2$$

Wszyscy ludzie są śmiertelni.
Sokrates jest człowiekiem.
Zatem Sokrates jest śmiertelny.

DOŚWIADCZENIE

1.	Nr	Zdanie	Racjonalizm	Empiryzm
	1.	Wiedza zaczyna się od obserwacji i doświadczenia.	☐	☐
	2.	Rozum może odkrywać pewne prawdy przez logiczne myślenie.	☐	☐
	3.	Matematyka jest wzorem jasnej i pewnej wiedzy.	☐	☐
	4.	Najpierw widzimy, słyszymy i czujemy, a potem tworzymy idee.	☐	☐
	5.	Obserwacja świata jest podstawą poznania faktów.	☐	☐

2. Uzupełnij:

RACJONALIZM — Najważniejsze źródło wiedzy: _____

EMPIRYZM — Najważniejsze źródło wiedzy: _____

3. Pytanie porównawcze:

Które źródło wiedzy wydaje Ci się ważniejsze w nauce szkolnej: rozum czy doświadczenie? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 22 – CZYM JEST ETYKA?

Dobro, wybór i odpowiedzialność

Uzupełnij definicję etyki
i rozpoznaj pytania etyczne.

1. Uzupełnij definicję:

Etyka to dział filozofii, który pyta o to,
jak człowiek powinien _____.

Bada dobro, zło, wartości, odpowiedzialność
i sens ludzkich _____.

Bank słów: postępować • wyborów

2. Zaznacz pytania etyczne:

1. Która jest godzina?	tak / nie
2. Czy powinienem powiedzieć prawdę, jeśli komuś będzie przykro?	tak / nie
3. Ile stron ma książka?	tak / nie
4. Czy cel usprawiedliwia środki?	tak / nie
5. Czy moje działanie krzywdzi drugiego człowieka?	tak / nie

3. Sytuacja praktyczna:

Widzisz, że ktoś jest niesprawiedliwie traktowany. Co możesz zrobić? Podaj jedną decyzję i uzasadnienie.

Decyzja: _____

Uzasadnienie: _____

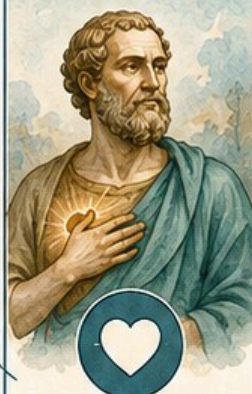

Trzy sposoby oceny działania

Przeczytaj wypowiedzi i zaznacz,
z której perspektywy moralnej wynikają.

CNOTA

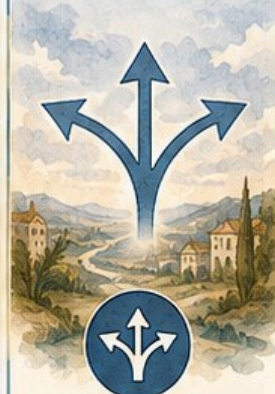
Skupia się na tym,
kim stajemy się
dzięki swoim czynom.

OBOWIĄZEK

Skupia się na tym,
co powinniśmy zrobić,
bo takie są zasady.

KONSEKWENCJE

Skupia się na tym,
jakie skutki przyniesie
nasze działanie.

1. Klasyfikacja wypowiedzi:

Nr	Wypowiedź	Cnota	Obowiązek	Konsekwencje
1.	Powinienem powiedzieć prawdę, bo taki mam obowiązek.	☐	☐	☐
2.	To działanie uczyni mnie bardziej uczciwym człowiekiem.	☐	☐	☐
3.	Trzeba sprawdzić, jakie skutki ta decyzja przyniesie innym.	☐	☐	☐
4.	Najważniejsze jest to, czy postępuję zgodnie z zasadą.	☐	☐	☐
5.	Ten wybór może zmniejszyć cierpienie wielu osób.	☐	☐	☐

2. Analiza przypadku:

Kolega prosi Cię, abys nie mówił nauczycielowi, że ściągał na sprawdzianie.

Perspektywa cnoty:
Jaką osobą stajesz się
przez wybór?

Perspektywa obowiązku:
Co powinienes zrobić?

Perspektywa konsekwencji:
Jakie skutki mogą wyniknąć?

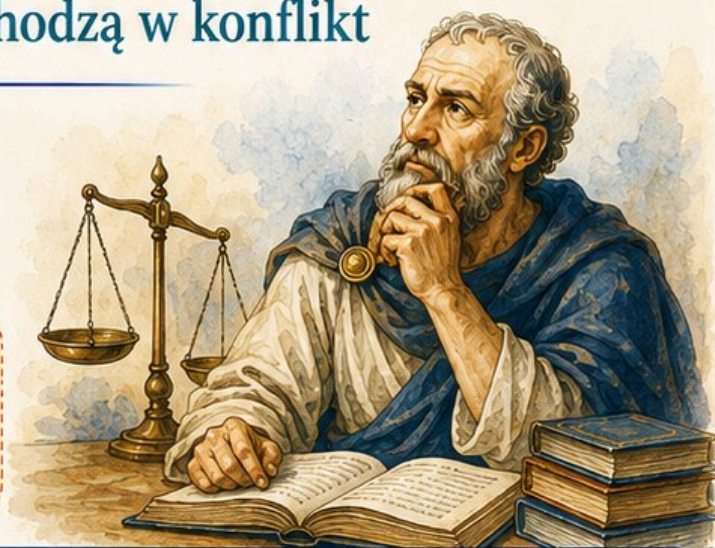
ĆWICZENIE 24 – ANALIZA DYLEMATU MORALNEGO

Kiedy wartości wchodzą w konflikt

Przeczytaj sytuację i przeprowadź analizę moralną krok po kroku.

Twój przyjaciel mówi Ci w zaufaniu, że zrobił coś złego. Prosi, abys nikomu nie mówił. Wiesz jednak, że milczenie może skrzywdzić inną osobę.

problem

wartości

osoby

konsekwencje

decyzja

argument

1. Nazwij problem:

Co jest głównym problemem moralnym?

2. Wskaż wartości:

lojalność / prawda / bezpieczeństwo / sprawiedliwość / przyjaźń

Inne:

3. Osoby dotknięte decyzją:

Kogo dotknie Twoja decyzja?

4. Możliwe decyzje:

Decyzja 1:

Możliwa konsekwencja:

Decyzja 2:

Możliwa konsekwencja:

5. Twój argument:

Uważam, że należy

ponieważ

ĆWICZENIE 25 – CZYM JEST SPRAWIEDLIWOŚĆ?

Równość, potrzeba i zasługa

Przeczytaj sytuacje i zdecyduj, które kryterium sprawiedliwości najlepiej pasuje: równość, potrzeba czy zasługa.

1. Zaznacz właściwe kryterium:

Nr	Sytuacja	Równość	Potrzeba	Zasługa
1.	Każdy uczeń dostaje taką samą liczbę kartek do ćwiczeń.	☐	☐	☐
2.	Wiecej czasu na sprawdzian otrzymuje uczeń, który ma udokumentowane trudności.	☐	☐	☐
3.	Nagrodę otrzymuje osoba, która najbardziej zaangażowała się w projekt.	☐	☐	☐
4.	Wszyscy uczestnicy otrzymują taki sam dostęp do materiałów.	☐	☐	☐
5.	Pomoc trafia najpierw do tych, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji.	☐	☐	☐

2. Przypadek do dyskusji:

Klasa ma otrzymać dodatkowe konsultacje przed egzaminem. Kto powinien mieć pierwszeństwo?

- A. wszyscy po równo
- B. uczniowie z największymi trudnościami
- C. uczniowie najbardziej zaangażowani

Wybór: _____

Uzasadnienie: _____

ĆWICZENIE 26 – UMOWA SPOŁECZNA

Dlaczego potrzebujemy wspólnych zasad?

Wyobraź sobie, że Twoja klasa musi stworzyć własną umowę społeczną. Uzupełnij poniższe pola.

1. Problem bez zasad:

Co mogłoby się stać, gdyby w klasie nie było żadnych wspólnych zasad?

2. Trzy zasady wspólne:

Zasada 1: _____

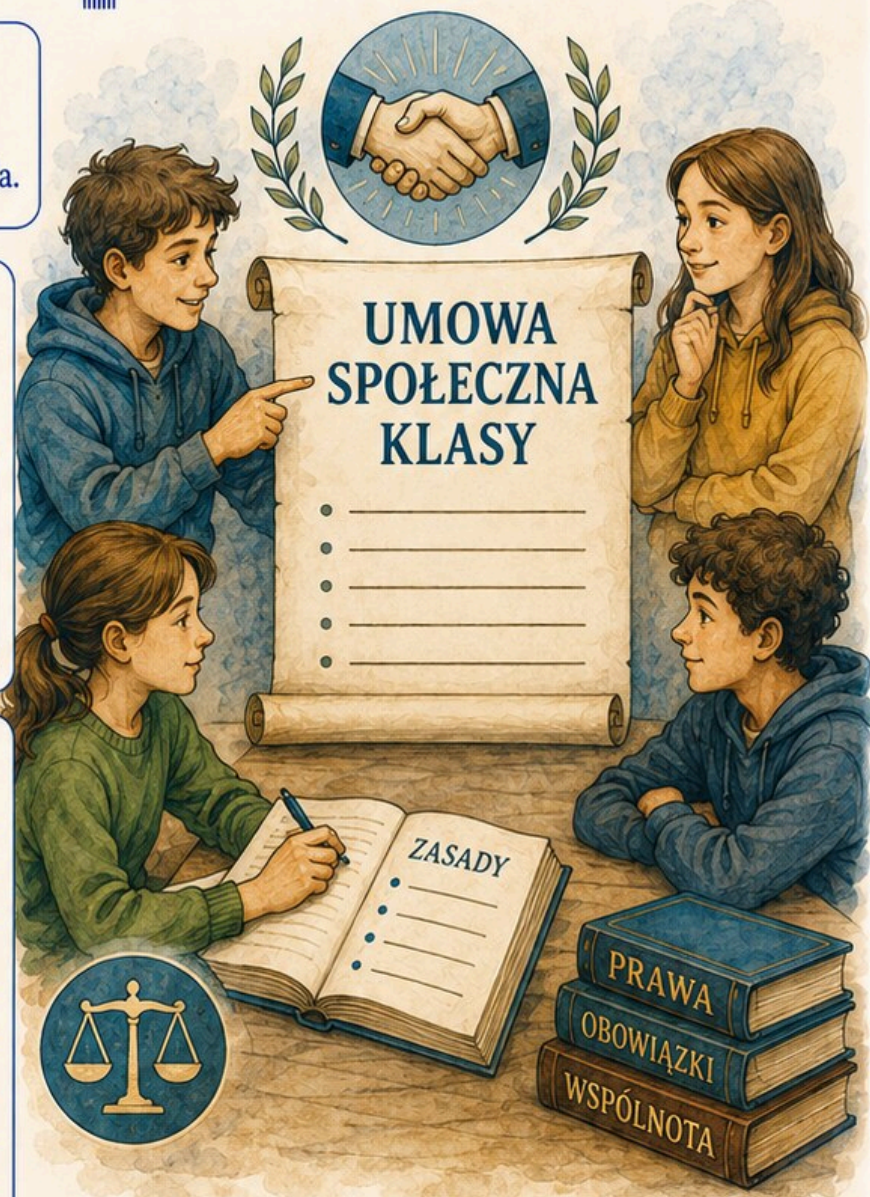
Dlaczego jest potrzebna? _____

Zasada 2: _____

Dlaczego jest potrzebna? _____

Zasada 3: _____

Dlaczego jest potrzebna? _____

3. Prawa i obowiązki:

Prawo ucznia: _____

Obowiązek ucznia: _____

4. Pytanie filozoficzne:

Czy zasada jest sprawiedliwa tylko dlatego, że większość się na nią zgodziła? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 27 – WOLNOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Czy wolność ma granice?

Przeczytaj sytuacje i zdecyduj, czy pokazują dojrzałą wolność, czy wolność źle rozumianą.

1. Tabela klasyfikacji:

Stwierdzenie	dojrzała wolność	źle rozumiana wolność
1. Mogę mówić, co chcę, nawet jeśli celowo obrażam innych.	☐	☐
2. Mam prawo wyrazić opinię, ale powinienem szanować godność drugiej osoby.	☐	☐
3. Nie obchodzi mnie, jakie skutki mają moje decyzje.	☐	☐
4. Jeśli wybieram, muszę też przyjąć konsekwencje swojego wyboru.	☐	☐

2. Uzupełnij:

wybór

działanie

wpływ na innych

odpowiedzialność

3. Sytuacja do analizy:

Uczeń publikuje w internecie komentarz o koleźce. Twierdzi, że ma wolność wypowiedzi. Komentarz jednak ośmiesza drugą osobę. Czy to jest dojrzałe użycie wolności?

Odpowiedź: _____

Uzasadnienie: _____

ĆWICZENIE 28 – WŁADZA I NORMALIZACJA

Kto kształtuje nasze zachowania?

Przeczytaj przykłady i zaznacz, czy chodzi o władzę widoczną, czy władzę ukrytą.

szkoła

media

rodzina

internet

prawo

grupa
rówieśnicza

1. Tabela klasyfikacji:

Nr	Przykład	władza widoczna	władza ukryta
1.	Prawo zakazuje przekraczania prędkości.	☐	☐
2.	Grupa wyśmiewa osobę, która ubiera się inaczej.	☐	☐
3.	Szkoła ustala regulamin zachowania.	☐	☐
4.	Media pokazują jeden styl życia jako „idealny”.	☐	☐
5.	Ktoś zmienia zachowanie, bo boi się oceny innych.	☐	☐

2. Uzupełnij:

Normalizacja oznacza proces, w którym społeczeństwo określa, co jest uznawane za _____, poprawne albo pożądane.

3. Mapa wpływu:

Wypisz trzy źródła wpływu na zachowanie ucznia:

1. _____
2. _____
3. _____

4. Pytanie refleksyjne:

Czy zawsze wybieramy samodzielnie, czy czasem powtarzamy to, czego oczekuje otoczenie? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 29 – JĘZYK I RZECZYWISTOŚĆ

Jak słowa zmieniają sposób widzenia świata?

Przeczytaj trzy opisy tej samej sytuacji i napisz, jak każdy opis wpływa na odbiór osoby.

Uczeń przeszkadza w prowadzeniu lekcji.

Uczeń jest ciekawy i chce lepiej zrozumieć temat.

Uczeń kwestionuje każde zdanie nauczyciela.

SŁOWA → SPOSÓB WIDZENIA

1. Ta sama sytuacja, różne opisy:

Sytuacja wspólna: Uczeń zadaje wiele pytań podczas lekcji.

Opis 1: Uczeń przeszkadza w prowadzeniu lekcji.

Jak odbieramy ucznia? _____

Opis 2: Uczeń jest ciekawy i chce lepiej zrozumieć temat.

Jak odbieramy ucznia? _____

Opis 3: Uczeń kwestionuje każde zdanie nauczyciela.

Jak odbieramy ucznia? _____

2. Uzupełnij:

słowo

interpretacja

decyzja

działanie

3. Dobór słów:

Zastąp określenie bardziej neutralnym albo dokładniejszym:

leniwy uczeń → _____

dziwne zachowanie → _____

trudna osoba → _____

4. Pytanie końcowe:

Czy sposób mówienia o człowieku może wpływać na to, jak go traktujemy? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 30 – PO CO FILOZOFIA DZISIAJ?

Krytyczne myślenie w świecie informacji

Wybierz jeden współczesny temat i przeanalizuj go za pomocą pytań filozoficznych.

media społecznościowe

sztuczna inteligencja

reklama

polityka

szkoła

technologia

wolność słowa

Temat wybrany: _____

1. Pytania analityczne:

Co jest tutaj prawdziwe, a co może być tylko opinią?

Kto może na tym zyskiwać?

Jakie wartości są tutaj obecne?

Czy ktoś może zostać skrzywdzony?

Jakie pytanie filozoficzne można zadać do tego tematu?

2. Krótki wniosek:

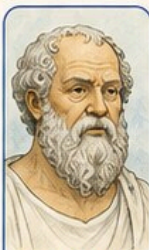
Filozofia pomaga mi zrozumieć ten temat, ponieważ:

ĆWICZENIE 31 – PORÓWNAJ FILOZOFÓW

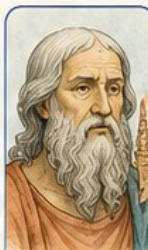
Kto pytał o co?

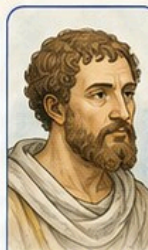
Uzupełnij tabelę, wpisując najważniejszą ideę albo pytanie związane z każdym filozofem.

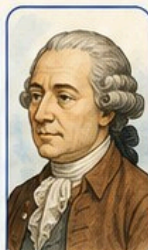
SOKRATES

PLATON

ŚWIĘTY
AUGUSTYNŚWIĘTY TOMASZ
Z AKWINU

DESCARTES

HUME

1. Tabela porównawcza:

SOKRATES — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

PLATON — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

ARYSTOTELES — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

ŚWIĘTY AUGUSTYN — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

DESCARTES — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

HUME — Najważniejsze pytanie lub idea: _____

Bank słów: metoda pytań • świat idei • cztery przyczyny • wewnątrz człowieka • pierwsza przyczyna • wątplenie metodyczne • doświadczenie

2. Wybór osobisty:

Który filozof wydaje Ci się najbardziej interesujący? Dlaczego?

ĆWICZENIE 32 – OŚ CZASU FILOZOFII

Uporządkuj epoki i myślicieli

Ułóż elementy na osi czasu,
wpisując je we właściwe miejsca.

1. Oś czasu:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Bank elementów: Presokratycy • Sokrates • Platon • Arystoteles • Filozofia średniowieczna •
Filozofia nowożytna • Filozofia współczesna

2. Połącz epokę i pytanie:

Presokratycy pytali głównie o: _____

Sokrates pytał głównie o: _____

Filozofia nowożytna pytała mocno o: _____

Filozofia współczesna pyta między innymi o: _____

Bank pytań:

początek i zasadę świata •
dobre życie i cnotę •
pewność poznania •
władzę, język
i społeczeństwo

3. Pytanie końcowe:

Dlaczego warto znać kolejność epok filozoficznych?

ĆWICZENIE 33 – ANALIZA ARGUMENTU

Teza, powód, przykład i wniosek

Przeczytaj argument i podziel go na części.

Argument: Uczniowie powinni uczyć się filozofii, ponieważ filozofia pomaga im zadawać lepsze pytania, oceniać argumenty i rozumieć wartości obecne w codziennych decyzjach.

1. Podziel argument na części:

Teza: _____

Powód 1: _____

Powód 2: _____

Powód 3: _____

Wniosek: _____

2. Oceń argument:

Czy argument jest przekonujący? tak / nie / częściowo

Dlaczego? _____

3. Napisz własny argument:

Temat: „Czy warto zadawać trudne pytania?”

Teza: _____

Powód: _____

Przykład: _____

Wniosek: _____

ĆWICZENIE 34 — DEBATA FILOZOFICZNA

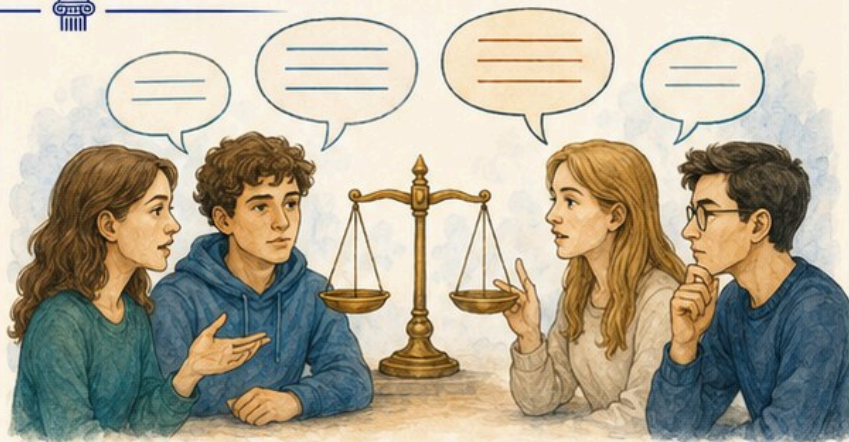
Ucz się rozmawiać, nie tylko odpowiadać

Wybierz jedno pytanie do debaty
i przygotuj swoje stanowisko.

1. Czy zawsze należy mówić prawdę?
2. Czy wolność powinna mieć granice?
3. Czy większość zawsze ma rację?
4. Czy technologia pomaga człowiekowi żyć mądrzej?
5. Czy sprawiedliwość oznacza równość?

Wybrane pytanie: _____

stanowisko

argument

obiekcja

odpowiedź

1. Moje stanowisko:

Uważam, że _____

2. Mój argument:

Moim głównym argumentem jest to, że _____

3. Możliwa obiekcja:

Ktoś mógłby się nie zgodzić i powiedzieć, że _____

4. Moja odpowiedź na obiekcję:

Odpowiedziałbym, że _____

Zasady debaty:

- Słuchaj.
- Nie przerywaj.
- Uzasadniaj.
- Odnos się do argumentu,
nie atakuj osoby.

ĆWICZENIE 35 – INTERPRETACJA TEKSTU FILOZOFICZNEGO

Czytaj powoli, pytaj dokładnie

Przeczytaj krótki fragment
i odpowiedz na pytania.

1. Temat: O czym jest ten fragment?

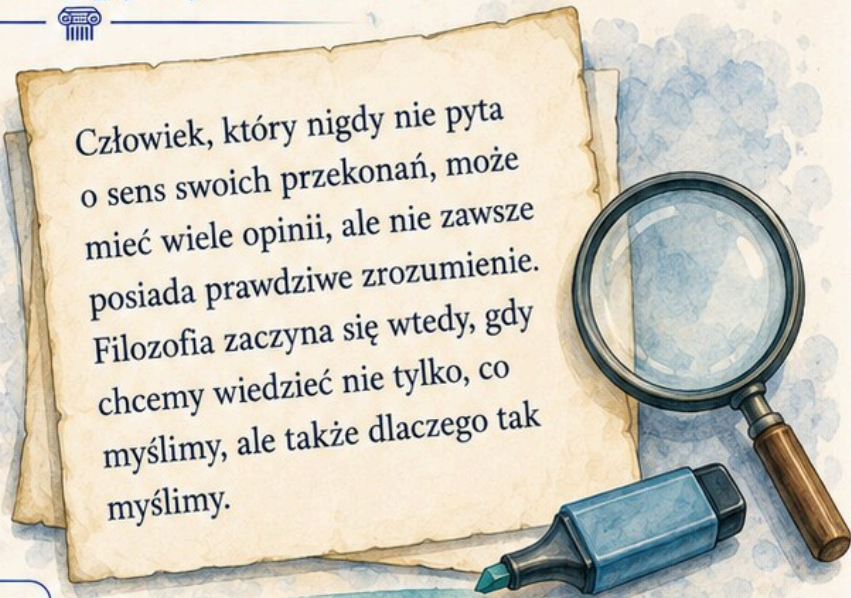
2. Teza główna: Jaką główną myśl wyraża tekst?

3. Ważne pojęcia:

1. _____ 2. _____ 3. _____

4. Pytanie filozoficzne: Jakie pytanie filozoficzne można zadać na podstawie tekstu?

5. Twoja odpowiedź: Czy zgadzasz się z fragmentem? Uzasadnij.

Człowiek, który nigdy nie pyta
o sens swoich przekonań, może
mieć wiele opinii, ale nie zawsze
posiada prawdziwe zrozumienie.
Filozofia zaczyna się wtedy, gdy
chcemy wiedzieć nie tylko, co
myślimy, ale także dlaczego tak
myślimy.

ĆWICZENIE 36 – MAPA POJĘĆ FILOZOFICZNYCH

Połącz pojęcia, przykłady i pytania

Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem i dopisz jedno pytanie, które z nim się wiąże.

1. Dopasuj pojęcia:

FILOZOFIA → _____

ARCHÉ → _____

CNOTA → _____

SPRAWIEDLIWOŚĆ → _____

WIEDZA → _____

WOLNOŚĆ → _____

NORMALIZACJA → _____

Bank wyjaśnień:

poszukiwanie mądrości i zadawanie pytań • zasada lub początek rzeczywistości • trwała dyspozycja do dobrego działania • pytanie o to, co komu się należy • poznanie wymagające uzasadnienia • możliwość wyboru połączona z odpowiedzialnością • proces określania tego, co uznaje się za normalne

2. Dopisz pytania:

Filozofia pyta: _____

Cnota pyta: _____

Sprawiedliwość pyta: _____

Wolność pyta: _____

ĆWICZENIE 37 — PRAWDA CZY FAŁSZ?

Sprawdź, czy rozumiesz najważniejsze idee

Przeczytaj zdania i zaznacz, czy są prawdziwe, czy fałszywe.
Jeśli zdanie jest fałszywe, popraw je krótko.

1

1. Filozofia polega wyłącznie na wyrażaniu prywatnych opinii.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

2

2. Sokrates uczył przez pytania i dialog.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

3

3. Platon odróżniał świat zmysłów od świata idei.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

4

4. Arystoteles uważał, że do zrozumienia rzeczy można pytać o jej przyczyny.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

5

5. Etyka pyta o dobre działanie, wartości i odpowiedzialność.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

6

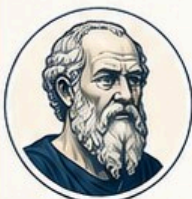
6. Wolność oznacza brak jakiejkolwiek odpowiedzialności.

prawda

/

fałsz

Poprawa: _____

SOKRATES

JASKINIA

ETYKA

WIEDZA

ROZUM
I PRZYZYNYŚWIAT
WSPÓŁCZESNY

?

Które zdanie było dla Ciebie najtrudniejsze? Dlaczego?

ĆWICZENIE 38 – STWÓRZ WŁASNE PYTANIE FILOZOFICZNE

Od codziennej sytuacji do głębokiego namysłu

Wybierz jedną codzienną sytuację i przekształć ją w pytanie filozoficzne.

1 Sytuacja z życia codziennego:

kłótnia w klasie • korzystanie z telefonu • ocena na sprawdzianie •
obietnica złożona przyjaciołowi • zasady w szkole • reklama w internecie

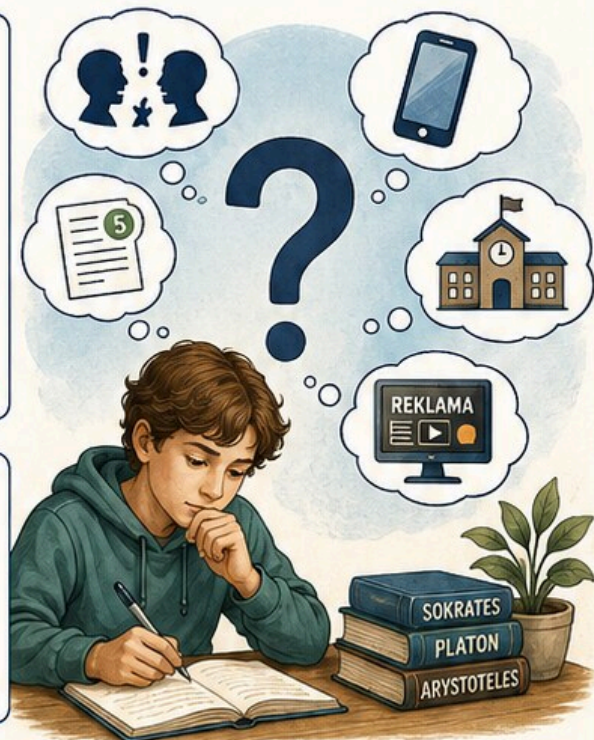
2 Moje pytanie filozoficzne:

3 To pytanie jest filozoficzne, ponieważ dotyczy:

☐ prawdy	☐ dobra	☐ sprawiedliwości	☐ wolności
☐ wiedzy	☐ odpowiedzialności	☐ sensu	☐ człowieka

4 Moja wstępna odpowiedź brzmi:

Uzasadnienie:

sytuacja

problem

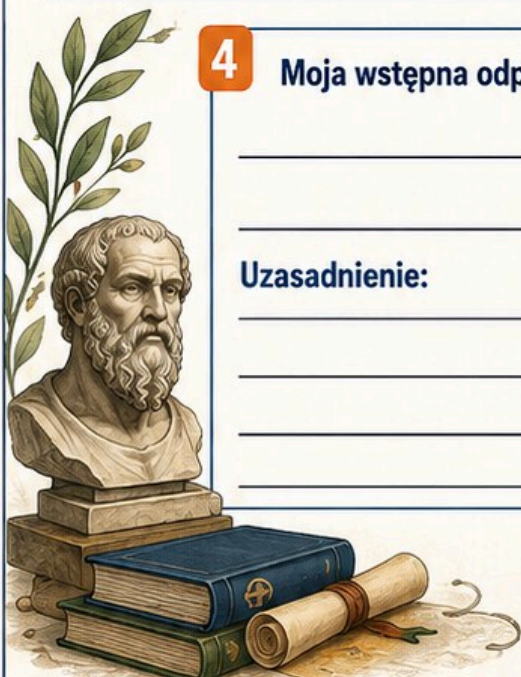
pytanie

argument

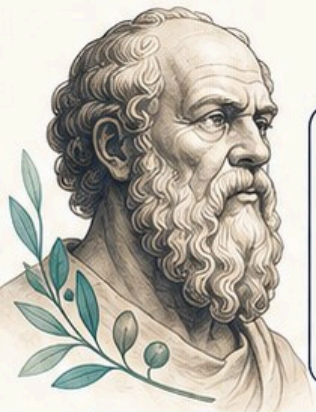

refleksja

ĆWICZENIE 39 – MÓJ MINI-PROJEKT FILOZOFICZNY

Wybierz problem, postaw pytanie i zbuduj odpowiedź

Wybierz jeden temat i przygotuj mini-projekt filozoficzny według poniższego schematu.

SUGEROWANE TEMATY

- Czy zawsze warto mówić prawdę?
- Czy opinia większości może być błędna?
- Czy technologia zwiększa wolność człowieka?
- Czy człowiek może naprawdę poznać samego siebie?
- Czy sprawiedliwość oznacza równość?
- Czy dobre życie wymaga cnót?

temat

pytanie

pojęcia

teza

argumenty

obiekcja

odpowiedź

1 Wybrany temat: _____

2 Moje pytanie filozoficzne: _____

3 Pojęcia, których użyję:

opinia

☐

wiedza

☐

argument

☐

cnota

☐

sprawiedliwość

☐

wolność

☐

odpowiedzialność

☐

język

☐

normalizacja

☐

Inne pojęcie:

4 Uważam, że

5 Argument 1:

Argument 2:

6 Ktoś mógłby powiedzieć, że

7 Moja odpowiedź:

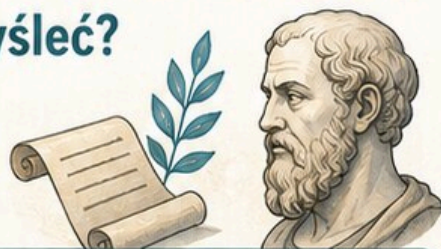

ĆWICZENIE 40 — AUTOEWALUACJA FILOZOFICZNA

Co już rozumiem? Nad czym chcę dalej myśleć?

Zatrzymaj się na chwilę i oceń, czego nauczyłeś się podczas pracy z tym materiałem.

1 Teraz potrafię:

- ☐ Rozpoznać pytanie filozoficzne.
- ☐ Odróżnić opinię od argumentu.
- ☐ Wyjaśnić, czym jest metoda sokratejska.
- ☐ Opisać alegorię jaskini Platona.
- ☐ Podać przykład czterech przyczyn Arystotelesa.
- ☐ Wyjaśnić, czym zajmuje się etyka.
- ☐ Analizować prosty dylemat moralny.
- ☐ Rozmawiać o wolności i odpowiedzialności.
- ☐ Zadać pytanie o wpływ języka, mediów i społeczeństwa.

2 Trzy pojęcia, które zapamiętałem:

1

2

3

3 Najważniejsze pytanie filozoficzne, które zostaje ze mną po tym materiale, to:

4 Moja obecna odpowiedź brzmi:

Filozofia nie kończy się na ostatniej stronie. Zaczyna się wtedy, gdy zaczynasz pytać dokładniej.

5 Chcę dalej pomyśleć o:

